

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Roberti Turneri Devonii Oratoris Et Philosophi
Ingolstadiensis Panegyrici Dvo**

Turner, Robert

Ingolstadii, Anno M. DC. IX.

In funere Reuerendißimi Episcopi Aichstadiani.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-69598](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-69598)

mentandū. quanquam quid pergo? moritur in pace, sistitur iudicio, triumphat in gloria, dum audit illam vocem, veni benedicte patris mei. quiescas benedicta animula, tibi, nobis. Dixi.

ROBERTI TURNERI DE VONII ORATIO XVI. DE VITA ET MORTE Reuerendissimi & Illustrissimi Domini MARTINI à SCHAVMBERG, Principis & Episcopi Eystadiani: in funere 3. Non.

Iul. Anno M. D. X C. Eystadij habita.

LACHRYMÆ ubi estis? vanas vos non appello, quæ fluunt à crocodilo: sed veras, quales à Iosepho, dum Iacobum; aut à vidua Euangelica, dum luget suum filium. Lachrymæ ubi estis? Cecidit nobis Martinus, heu cecidit, per quem stetit foro iustitia, literis decor, religioni nitor. Quando fluetis lachrymæ, si hinc steteris? profecto si vnquam aut vsquam fluitis iuste, hinc impiè statis. Nam non cecidit nobis puppula hominis, insignis ostro & purpura colore, sed; non inuenio vocem, qua meam notionem exprimam. Princeps fortasse hominum cecidit, grammaticè satis, sed non satis ad huius virtutem. melius credo, gemma Sacerdotum. quomodo melius? ad normam istud Rhetorice,

ces; sed hic vixit supra omnem normam Rhetoricam.
 Altius ex Philosophiæ spatio dicitur Aristotelis qua-
 dratus. tu etiam, Philosopho, debes hic potius stupere
 quam dicere. Siquidem cum Martinus noster, gratia
 & virtutis quibusdam alis supra omnem naturam
 mitem elatus fuerit: usurpanda est gratia formula.
 Ad hanc formam quis tandem vir cecidit nobis? cecidit
 nobis, proh dolor, cecidit miraculum homini. Consi-
 derate vultum. quæ maiestas? vestem. quæ simplici-
 tas? simplicem maiestatem in huius vita primam ad-
 didimus. Si agat res liberas, putes influxisse in vulgum
 si serias, effluxisse è cælo. Duas diuersissimas formas
 vulgi cælique, vnum hominem ita præferre, ut in-
 deatur & præceptus è cælo ad amorem, & vulgo ad-
 susus ad stuporem: scelicitas est, si hominibus, certe supra
 hominem. Dicebat contra hæresim, seuerè plerumque
 & verè: sed seueritati huic & veritati mellitum in-
 scio quid & scitum ita commadè interspererat, ut be-
 reticum, semper stratum, non consternatum; offe-
 sum, non infensum, eius vox dimiserit. Non vox ho-
 minem sonat, o Deum certè. quid agat? ut quaerere
 offertur, ita eam primùm arripere sine lege, sine modo
 sine arte, istud insanire est, non dicere. Sed ignoscere
 amoris meo, qui omnia impotens, non finit se, commo-
 ni præceptione, tanquam limite, includi. furit
 amor, non potest exordiri; furit, non vult narrare
 rit, furit, nec expectat fræna artis, sed in proximum
 quodque irruit, aut illud vnum cogitat, miraculum
 hoc

hominis. Quanquam hic meus furor id habet felicitatis, ut incurrerit inscius in artem, sparseritque notiones quasdam, tanquam semina reliqua orationis, in quibus si ponamus vestigia, ego dictionis, vos cogitationis, facile perueniemus eò, ut videamus Martinum fuisse miraculum hominis, miraculū Principis, miraculum Sacerdotis. Attendite & adferte aurem ad ordinem meum. Nam ne vestra cogitatio fluat, & disticta non habeat certum quid & statum, quod sequatur: ego cohibebo mihi furoris & amoris impetum, viamque insistam artis, breuem, facilem, expeditam.

Qui orationis ad normam struendæ sunt magistri, nihilque probant, nisi ad præceptionis libellam & stateram examinatum, ij etsi scribant & præscribant; in laude vel funebri vel theatra, generis maximam rationem habendam esse: meum tamen iudicium hodie ita est contra artem, ut putem me natiua nostri Principis germanaque virtuti lituram inspersurum & labem, si ei ex gente laudem vtiliter emendicaero, & Patris, Patriæque nomina, tanquam externa pigmenta, illeuero aut adpinxero. Est quidem aliqua laus, fuisse vel Æneæ Iulum, vel Priami Hectorem, vel Iouis Hercule: tamen cum Martinus noster reliquos Schaumbergeriæ familiæ vel Iulos spe crescentes, vel Hectores pectore fortes, vel Hercules virtute masculos, vnus superauerit oēs: statuo, Schaumbergeros parētes tacendos, qui Martino nostro dederūt, ut sit sanguine nobilitis; à Martino autē acceperūt, ut audiant, heroes, &

fama illustres. Deinde laus illa generis cum perire
 neat ad Iulos tantum, Hectores, & Hercules, qui
 ex terra triuioque corradebant famam, & volebant
 videri in minimis maximi: illa certe trophæo, quod
 Martini immortalitati erecturi sumus, non debet ab-
 necti, in cuius vita id semper erat maximum, velle
 deri minimum. Quod verò recepimus in ipso limite
 nos secuturos filium artis, videmur fecisse satius, & a-
 ti, & rei, quod in negotio notissimo inuimus, & li-
 gitulo indicauimus, quantum alios gens, tantum
 suam gentem hunc illustrasse. Nam omnes res pre-
 clare gestas, omnes affinitates, omnes clientelas, om-
 nes umbras, omnes laudes, quæ ex Schaumbergen-
 Patribus in hunc nostrum Martinum influunt, velle
 persequi, & ad normam veteris Scholæ, minutè col-
 legere, cum res est vberrius orationis, & negotij spiffi-
 simi, tum nec finit tempus, in cuius perbreue curru-
 lum conclusus sum, nec vera seges laudum, quæ ipsa
 Martini Principis vita parit ex se, & vberrius sa-
 dit. Quare his, quasi corporis, strumis exactis, contem-
 plumur ipsum Martinum, virum purum vultu pri-
 mum? Sacerdotem? an Principem? Quemadmodum
 naturæ sic orationis meæ initio quædam deberet esse,
 vivo in sacerdotem, à sacerdote in Principem. Verum
 quia Princeps aridissimo cuiq; oratori submissis
 orationem plenioris & fusioris quàm temporis
 melius vobis, leuius mihi, satis rei, virum purum
 sacerdotem leui quasi brachio transflire, virum

rum appello liberum adhuc & à sacerdotis grauitate,
 & à maiestate Principis. Hæc pars vitæ et si aliis plu-
 res maculas inspergat, quàm quas possunt toto cursu
 abstergere: tamen huic ita acta, imò exacta est, vt
 in eo nauulos illos communes vix ac ne vix quidem
 inuenerimus. Nam postquam suas vitæ, & viæ ratio-
 nes segregauit à sero & mundo (segregauit autem in
 prima etate) vitam vixit semper puram sceleris, se-
 iunctamq; à contagione morbi illius, qui Ecclesiam
 primò perdidit & prodidit Luthero. At otiosam re-
 prahendas hanc eius vitæ partem. Otiosam, & volu-
 ptatis morbo non correptam aut corruptam quis cre-
 dat? Nam voluptati & otio tam arcta est societas &
 communio inter se, vt otium primò molliat mentem
 & subigat ad voluptatem, atque voluptas mox, fal-
 sa specie, sese insinuet, veræq; virtutis neruum peni-
 tus incidat. Quamquam patior, vt reprahendæ hanc
 vitæ partem perditam otio, si non inuenias totam po-
 sitam in virtutis studio, pulchrè positam, & ad seue-
 rioris disciplinæ calculum. Primam etatem non pri-
 mis modò Grammaticis præceptis, sed interiori etiam
 illa & politiori literaturâ quàm probè tinxerit, imò
 latè imbuerit & infecerit, abundè loquitur oratio la-
 tina, quæ seni tam pura, tam prompta, vt videtur nõ
 solij maiestatem iam diu consilio tueri, sed à schola ad
 curiam, aut à curia ad curam togamq; Principis iam
 primùm translatus. Neq; dixit solùm commodè, sed
 tam alto fuit in literis iudicio, siue illud ars excolue-
 rit,

rit, siue indiderit natura, vt stupuerim semel eum
 Erasmo, & laudantem illud liberum, & reprehenden-
 dentem hoc, quod omnes vident, affectatum. Neque
 stetit, sed, quasi profiteretur se eudenda lingua
 cem, inuenit & in Bembi illo perpetuo ambitu, quod
 languebat, tardiusq; ingrediebatur, quam tere-
 atq; rotunda auri ferebat: & in Politiani arguti-
 roq; genere, quod hominis non omnino plumbei-
 rem mentemq; mirifice afficit, & demulcet. Ac ne-
 tetis hanc eius orationem petitam ex alieno corde
 ore, ipse mihi ostendit Politiani epistolas, & Herodoti-
 num sua manu notatos, & asteriscis prescriptis
 memoriam, subiecitq; eandem se operam in Bembi
 storia Veneta fixisse, sed duriusculum, & longiori
 riodi circumductu reprantem verius quam inceden-
 tem, non facere ad suum stomachum. O delictum
 stomachum, & si hoc habitu natum, diuinum si
 factum, primæ etatis incuriam nemo mihi reprehen-
 dat. Quanquam quid probo primam vitæ partem
 sitam in studio, & studio virtutis? Loquebatur
 in a, loquebatur pectus instructum à prudentia, loque-
 batur perpetuus in mensa sermo, loquebatur iugiter
 oculus purus & acer, quo statim videbar in alicui
 & vultu, quod amaret, & oratione, quod repræsen-
 deret. Audiui à viro bono, beneq; oculato, cui illius
 ta non nauo & crepundiis, sed veri notis cognita
 historia, canonum, conciliorum peruolutatione
 son primum, vt quoties vellet mentem traducere

grauiori ad quietem, solitus sit in hac adyta quasi di-
 uersoria opportuna diuertere, vt antea sapè trita, &
 iam nullo sibi labore peruia, id quod vt ego crederem,
 fecit illius perpetua consuetudo, qui in mēsa plerumq;
 nodum ex canone concilioq; ita commodè nexuit, &
 vel ipse soluit, vel aliis, tanquam Gordium, dente inci-
 dendū reliquit, vt sapè miratus fuerim, hac labe et a-
 ris & Principum, tantū aut senem potuisse, aut volu-
 isse Principē. Ista fortasse postea commodius, nisi per-
 tineret ad rem, videre nunc, ex quo semine nō otij, sed
 laboris, illa post seges Principis nata est & effloruit.
 Neq; hoc semē est Germanici tantū soli, quanquam
 sparsū hīc primò diligentia, occatum labore, pietate
 irrigatum, & gratia, tanquam solis, percoctu ma-
 turum exierit tandem in hanc Ecclesia Germanica
 messem. Quippè cum probè intelligeret posse Troia, id
 est, domi, nasci Hectores, sed non posse nisi foris fieri
 Vlysses, vsu fieri consuetudine fieri, peregrina discipli-
 na fieri, & quasi Minerua manu, fingi: profectus Bo-
 noniam, omni semper humanitatis & doctrinae laude
 politissimam, ita perpetuo & nunquam interciso pru-
 dentia humanitatisq; tenore exegit duos annos, vt
 aequè cieret amorem & in Germanis Italica suauita-
 tis, & in Italis prudentia cuiusdam Germanica. Post
 studia Bononiae cœpta, fortuna vel potius prouiden-
 tia fortunæ victrix aut reatrix tulit in Italiam Au-
 gustanum Cardinalem, cuius Aula Martinus aggrega-
 tus Romam vidit, atq; in media labe ita nitidus vi-
 xit

xit & sine labe, vt præbuerit occasionem cuidam
 dentissimo viro, committendi Martinum ad
 uenem cum Cardinale, mirandiq; duos ex vna
 diuersissimi ingenij homines, quorum vnus ita
 manizabat, vt nihil videretur velle habere Itali-
 ter ita Italizabat, vt nihil penitus Germani. Co-
 putatis maiorem laudem? Cardinalis, qui aliena
 tam nauiter imitabatur? an Martini, qui suam
 sonam tam constanter tuebatur? prætulit ille Cal-
 nalem, prætulit, & simul prodidit iudicij infirmit-
 tem. Nam quemadmodum Vlysses potuit esse
 gena, & vniuersæ gentis ciuis, voluit tamen
 videri indigena, & Troie vel euersæ ciuis: sic Ma-
 nus noster, & potuit Italus, & semper voluit
 ter videri Germanus; morumq; quadam mitiga-
 vtrique genti æquè semper ostendit, & Italum
 Germanum habere aliquid affectari, & Germanum
 extra Italum aliquid nescio quid seueri. Quare
 multis prudentiæ & mititatis partim insita, partim
 adscitæ signis probasset Italis, esse in Germano
 ne, quod debeat amari & coli, reddit se Germani-
 suæ, secum quæ refert, quid? prudentiam? rem natam
 iudicium? dixi, doctrinam? vidistis, quid tandem
 uum retulit, & non auditum? ipse se retulit
 mysterium verbi) ipse se retulit Germanorum gen-
 nisimum, non Itali simiam; ipse se, expressionem
 doris, non factum arte vultum; ipse se, suauitatem
 uam imaginem, non delicias fictas; ipse se affectum

magistrum, non aucupem ceremonia; ipse se retulit, non oblitum externis moribus & sceleribus ad contagionem, sed mollissimi simul & grauisimi genij formam quandam & exemplar: Quam grauitatis & mititatis personam tam constanter tuebatur iuuenis, senex, subditus, priuatus: vt discriminaretur tantum à sene iuuenis, crine; à subdito priuatus, loco. Hæc eum vel morum modestia, vel motuum mitigatio primum posuit in Decanatu. quem hic virum? omnia vt dicendo exequar, non sinit tempus: & ipsius primus princepsq; honor orationem hic tanquam ad vadum hærentem, ad se toto impetu rapit. id tamen impetro & à re ipsa, & ab ipsius Principatu, vt moneam illum gessisse Decanatum, summa moderatione; verbo vt magistratum, re vt subditum: vix vt possit statui, fueritne seuerior in se subditus, an mollior in alios magistratus. Mirus hic modus gerendæ Reipub. & eò magis mirus, quò verius tuebatur dignitatem, inueniebatque noua arte, vt ex authoritate timorem, sic ex authoritatis vsu amorem. Audiistis incunabula Principis & semina, pauca, sed prima; prima & magna. At Princeps? Qualis ex recta frutice platanus, aut ex humano semine heros & semideus. Cùm duo sunt, quæ homines commédant omnes, maxime maximos, eosq; ponant prope diuinitatis gradum, facere & credere: tum hæc duo ita sunt plena difficultatum, & interseptu obicum penè inuia, vt in tota antiquitate vix legeris, qui & faciens non impegerit.

& credens non titubavit. Moyses, quo nihil fuit in
 ge copulatus Deo, scilicet primo maximorum
 riorum & auditore & interprete, quia Dei verbi
 dem incredulus abrogavit, quam maxima se
 contentione petiuit & expetiuit terram promi
 nis, eam vestigio suo nunquam impressit. Moyses
 os Dei, cor Dei, delicias Dei, non credidisse Deo
 est infirmitas humana. Zacharias irreprehensibilis
 coram Deo & hominibus, id tamen suscepit laborem
 cum Angelus eum excitaret ad spem filij certam
 diffidens plus naturæ, quam nixus Deo, excepit
 Vnde hoc sciam? Petiisti Zacharia, & simul
 riisti, ecce eris tacens, & non poteris loqui
 vsque in diem, quo hæc fiant, pro eo quod
 non credidisti, De Apostolis vultis? Thomas illi
 notum est, non credam, nisi digitos in fax
 ras clauorum. nec Thomas solum, sed alij Ap
 stoli fuerunt hac scabie contacti, & huius ergo à Chri
 sto tacti. Marci 19. exprobrauit incredulitate
 tem eorum. Martinum ut non liberem omnem
 hominem ab ea pedica, qua Apostolos ipsos impedit
 tamen Episcopum ut vindicem & asseram, sicut est
 omnis sermo, omnis consuetudo, omnis actio. No
 ta est illa illius vox ad Principem virum, cum Lactan
 ro potius quam Ambrosio? Vitemberge quam non
 credis? crederem, inquit ille, incredibilia? im
 iecit sanctus senex, id ipsum credere, est, incred
 lia credere. Quamquam malè pono momentaneum

na eius voce, qui tota vita ita dixit, ita fecit, ut & vita verbo, & verbum vita, & utrumque fidei fecerit fidem: usque eò ut ab hæretico audiuerim, si omnes sacerdotes fuissent hac vita Martini, nunquam secessio fuisset facta à Roma. Et si hæreticus præposterè peteret momentum fidei à vita hominis, tamen maxima fuit laus Martino, sic vixisse, ut ipsi hostes statuerint eius fidem & vitam, vita sibi & fidei æquissimam regulam. Caluino exprobranti leuitatem nobis, qui credimus sub specie panis esse Christi carnem, respondisse fertur medicus verè & argutè, qui non credit Christo dicenti, gnauiter impudens: qui credit, feliciter est stultus. ad hanc normam Martinus Episcopus. Et si enim potuerit adferre rationem, cur crederet: tamen ita totus in orbis & vrbs nutu acquieuit, ut sine ratione mallet credere, quàm cum ratione insanire; ne vnquam vsurparit illud *Thoma*, Non credam, nisi digitos in fixuras: sed cum *Tertulliano* fixerit credendum, quia non credendum. Natus est Filius Dei (inquit ille) prorsus credibile est, quia ineptum est: & sepultus resurrexit, certum est, quia impossibile est. Hoc est, quod dixit Episcopus antea, sibi esse regulam fidei, non Lutherum seruum sensus; sed Romam, filiam cœli: nec sibi se normam credendi, sed Deum ipsum, & Deum incredibilia dicentem. Purè ergo Episcopus noster credidit. profectò ut Episcopus. Purè tantùm? imò constanter & pie.

pie. Pietatem vidimus omnes, quicumque eum vidimus
 gementem, suspirantē, & tantum non stentem, quod
 tiescung, rei vel in Gallia vel in Flandria male
 sta, susurrus increpuit, & quasi amore in Roma quod
 uidum, non prius conquiescentem, quam aliquando
 caelo spei & consolationis auram sentisceret. Ma
 ne, possunt ne hac tempora te carere Episcopo? debent
 potius quam possunt. Quamclare nos videmus
 ius pietatem, tam verè heretici stupuerunt confu
 riam. Princeps enim non nostrarum partium est
 mini suauitatis & officij genere complecteretur, et
 tumque deferret, quantum aut sanguini debuit, aut
 tuit vicinia, tamen cum ageretur Christus, cum
 clesia, cum Roma: animus magnus, & sacrum
 re caeli, non cogitavit, contra quos, sed pro quibus
 ceret. Ex hoc genere multa sunt, verum quia in
 ria aula semper cum offensione, aliquando cum pe
 culo, efferuntur in vulgus, tantum tango, quod cuius
 magno, & alioqui bono viro se excusanti quasi in
 thero, non Caluino stantem, constanter respondentem
 Luthero, Caluino, omnibus aequè extra septa Ecclē
 vnam esse viam, aut prolapsionem potius, in flammis
 perpetuò vindicem. Quam senis aureoli vocem
 reolus Princeps Bauariae Dux PHILIPPVS sic
 ripuit, ut eam quasi è caelo lapsam, & gemmam
 stantiae, quae Episcopus debet maxime ornare, intextit
 ad Patrem suum intexuerit. Macte, PHILIPPVS
 ceptus, & tenax disciplina, in qua es, imitatione

plôque magni *Martini* hoc modo cresce ad magna. Nolite tamen putare *Martinum* sic zelatorem, vt non meminerit modestia. Nam haresim sic perdidit, vt hareticus vellet suam haresim, si perderetur, sic perdi. Oderat quidem haresim, vt pestem; sed odio sancto, odio iudicij, odio, quod habuit amorem. Quamquam in eos, qui carnem sapiunt & sensum, vix cadit, vt intelligunt amorem cum odio coniunctum, & ad concordiam miraculo mistum: tamen Episcopus *Martinus* haresim ab haretico, morbum à morbido, contagionem ab infecto tam exquisita iudicij lima secreuit, vt arderet eius, quantum odium in haresim, tantus amor in hareticos: factumque est hac moderatione, vt viderentur aequè, & hareses odisse eius amorem, & haretici eius odium amasse. Tanti est Principem bene vti voce, bene vti ratione. In fide & pro fide bene quidem & generosè: pendamus actionem. Nitida illa, & (vt vno verbo dicam) prisca. Nam Principem & Episcopum sustinebat tam pulchrè, vt nec Episcopum pollueret maiestate, nec vilitate minueret Principem. In incessu quid desideratis Principis? ita altus, quid Episcopi? ita grauis. Vestis quidem Episcopi tota, sed vesti is eam auctoritatem conciliauit, vt videretur Principem, non alia vestis melius posse ornare, quam *Martiniana*. In victu nec luxus, vt agnoscas Episcopum; nec luctus, vt mireris Principem. Alia sunt maiora, & quae vix videntur posse in Principem simul & Episcopum cadere.

dere. Perfusio fuit, quanta debuit esse Principis, & parcitas, quanta potuit esse Episcopi. At edificabat. Inuidiam, pecus, facis illi ex virtute? & edificare fuit Principis: & edificare non carni, sed Ecclesia; non agnatis, sed Prælati; non suis sanguine, sed cura suis, fuit Episcopi. Sciebat prudentissimus Princeps, posse habere post se Dominum & pecuniam dissipatorem, & palatia admiratorem. Videtis, quam multas laudes in quam breuem verborum complicationem coniecerim. In singulis enim si heret oratio mea, ita multa sunt, & magna, ut me potius verbum: latus, quam res dicentem deserviret. Scribunt, qui historiam scribunt, alius populi, aliam semper fuisse virtutem, Itali prudentiam, Hispani ingenium, Galli facilitatem, Germani iudicium & gravitatem. Has duas postremas laudes si quis unquam Germanorum potuisset sibi vendicare, certè iure merito *Martinus*, qui non ut aliquid quædam nunc partim, nunc publice; nunc in Ecclesia, nunc pro tribunali; nunc ad laudem, nunc pro bono; nunc hodie, nunc post mensem, signa dedit gravitatis & iudicij: sed in omni loco, semper quasi instinctu natura, & tamen propter Deum totus fuit iudicium, totus gravitas. Quæ laudata est, non tam quod in Principe, quam quod habet at ipse in se maiestatem admirationis matrem, ut Comitiis Augustanis, quæ proxima fluxerunt, nihil audierim politissimi acerrimique ingenij viri

& amantem, & laudantem, & stupentem, appel-
 lasse eum, II. Ieronymo Tedesco. Nec Italo so-
 li hic motus animi, sed omnibus Imperij Principibus,
 qui eius siue vultum inspiciebant, siue suspiciebant
 vitam, mouebantur eò, vt cum appellarent, hic pa-
 trem Episcoporum, ille Principem Principum, vnus
 exemplar sacerdotum, alter Germani viri formam,
 omnes vnum dignum omni amore. Est hæc laus ma-
 gna, quia ex magnis, tamen quia Germanorum de
 Germano, non habet punctum, quod figimus rebus
 summis: at Italo cum fuisse Hieronymum; Italo, qui
 & amulus voluit, & potuit acer facile secernere insi-
 tum ab adscito, naturale à ficto, sincerum à fucato,
 est laus, quæ cogitationem; aut potius cogitatio, quæ
 orationem meam longissimè superat. Hæc hæctenus sunt
 ornamenta; cõmunia Principi cum Episcopo. Exami-
 nemus iam iudicij, tanquam aurificis, statera, separa-
 rim illa, quæ sunt ita Principi, vt non videantur Epi-
 scopi. Principis dua sunt principes functiones, puni-
 re, audire. At qd puniuit? vix statuo apud me. lau-
 dem clementiam, ad admirer iusticiam. Nã sic egit, aut
 potius sic nõ omnia egit, vt æquè eius & amaretur mi-
 ritas, & timeretur seueritas; si tamen seueritas possit
 dici, quæ tam fuit mitis ad veniam; aut mititas, quæ
 tam seuera ad normam. Nõ potest, hac carnis & tem-
 poris labe, fieri, vt non inueniat aliquando Princeps
 in subdito, quod seueriori verbo non perstringat. Hæc
 caussa si Martino obiecta (arrepta enim fuit nun-
 quam)

quam) num oculum creditis acrem? labrum tremulum? ardentem maxillam? alia vultus terra ad speciem? omnia potius contraria extra vocem, quam iudicij sale mista, & carpebat aculeo, & capiebat amore: nisi culpa grauior aculeum requirebat, & solum, & altum. Deus bone, quam acriter tum infixit? quem tamen aut texit semper, aut deposuit, quoties exhibat in publicum, explicuitque frontem, vocem, manum, alias mititatis suae diuitias, tam abunde, tam aperte, vt facile peccans intelligeret, se correctum, non despectum: & ipsum sinxisse, non exeruisse iram. hoccine est, esse iudicem? patrem pietius, ita amat. At quo modo non iudicem, qui pernit? inueni exitum. Fuit iudex pater, quae laus est Principis vna omnium maxima. Vidimus iudicem non vindicem, & certè omnia perfectum, quam molli lingua peccantes punire, tam molli corde audiret purgantes. Tam molli inquis? mollius audiuit, & sic omnibus paruit, siue suis, siue alienis, vt nunquam videretur magis suus, quam cum alienis; aut magis foris, quam cum domi. At ne suspicemini obuium promiscue, limen illi non à palpone, sed à paupere, non à scurra, sed à laico; non à scemina, sed à religioso. De scemina por est, eum exegisse vitam, semper integram ab omni communi temporis & ordinis nostri contagione, cauuisse in vita nihil carius, aut cauius, quam admitterentur illae in societatem sermonis, et

admittendas postularer necessitas, nec solas, nec nisi illustres: cum quibus animaduertebatur, ita loqui, ita agere, ut ipsas, credo, suppuerit aliquando, virgineum pudorem, qui solet in oculo fœminæ habere sedem, mutata iam sede, tutiorem locum inuenisse in vultu, in oculo, in toto corpore Martini. Senem virginem? hac peste ætatis? hac sorde nostri ordinis? Angelus, Martine, superas humanam linguam. Alia eius laus longè maxima pertinet ad hunc locum. Audiistis de Principe primæ impressio- nis? bellua illa hominis? peste Reipublicæ? lue iustitiæ? Certè Principem huius notæ cum omnis Respub. auersata est, & omni omine detestata: tum, si qua admisit in solium, immane, quantum patiebatur cladis, quantum ruina. Petis EYSTADIANE, quid hoc monstri, Princeps primæ impressio- nis? O fœlix MARTINE, qui triginta annorum Princeps, reliquisti subditos; ignaros huius monstri & damni. Primæ impressio- nis (si quis ignoret) Principem vocant Politici, tenacem illum opinionum, quas primas imbibit, & tem pertinaciter tenacem, ut pessima huic sit optima, si prima; imò optima, quia prima. & mortem regnorum, nihil mirum, si sub te Hungaria perierit tota, & Gallia multò maximum florem perdiderit. Ab hac peste Martinus ita immunis fuit, ut ipsi videritis, aut certè audieritis, eum accusatori ita aperuisse, ut accusato nunquam præcluse-

rit aurem, attulisseque semper ad lites non prædicatam opinionem & punctulum legis, quod extremum est ius, sed æquitatis lineam, & rectissimam regulam. Principem in umbraui, in quo nihil Episcopi, Episcopum iam faxo videritis, in quo nihil Episcopi. Episcopi verum vultum qui pingunt, non lineas tantum primas, sed eminentias, umbras, & tantum denique habitum exprimunt ad formam Christi, qui boni pastoris, id est, Episcopi nomen sibi confecto primus confecit, & verbo solus vindicavit. Ergo (inquit Ioan. 10.) sum pastor bonus. Non tantum, ut pastor; sed facit, ut bonus, & facit in numero quidem pauca, sed fructu feracia, & posteritati semper futura indicia, verasque notas boni pastoris. Non teneo vos circuitationibus. Prima boni pastoris nota est, quoddam quasi insigne non induit aut eductum è serie maiorum, sed Christi vocatur, vitam, tanquam filis purissimis, prætextum, vitam animam suam ponat pro ouibus suis. Durum, inquit, durum quidem, sed necessarium, ut mercenarij nomen & labem velit subire. Mercenarius fugit, atque quia oues curat sibi, non sibi, lupi eas denti & laniatui obicit, se ut præstet immunem. Ad hanc normam Martinus sanctus pastor, & optimus pastor. posuit quidem animam pro ouibus suis, qui, quicquid vixit, illis vixit, non sibi, tam certus scilicet mori, ut illæ viuerent, quam propter viuere, ne illæ morerentur. Testis eius tota vita

qua nihil ex bonis, quibus circumfluebat, terrenis
 praecepens sibi ad voluptatem, dominus quidem om-
 nium, se fecit seruum singulorum. Sic enim d. spes cue-
 rat diem precibus, mensa, causis, litibus, aliis pietatis
 functionibus, vt sibi se seruaret, quantum Deus, &
 suorum negocia reliquum facerent. Regere, dixit Ca-
 sar, dulce; sed malè dixit. Nihil, si curam spectes, ama-
 rius; si hominem, impeditius. Est enim homo animal
 omnium, qui viuunt, morosissimum, cogitationum
 tanquam ventorum turbine concitatum, & affe-
 ctuum, si seruus, monstrum; si Dominus, miraculum:
 cui mens tam varia, vt videatur mens non vera. Lin-
 guam, non pingo, planè viperam. minus reliquos sen-
 sus, Deus bone, quos gurgites voluptatum? Vnum ho-
 minem, cogitationum vel angulis ita inclusum, vel
 anfractibus ita sinuosum, vel ita praepeditum turbis,
 cum vix multi videantur posse gyro rationis & impe-
 rij recto includere: cui vnus populi regendi quadam
 quasi habena commissae sunt, nae is mihi videtur onus
 plusquam Atlantis sustinere. Siquidem populus nun-
 quam benè regitur, & ad normam, nisi consensu fiat
 vnus; & vnus factus, id tandem obtinet, vt dicatur
 bellua multorum capitum. Clare multorum capi-
 tum, & verè bellua, cui scilicet nihil sanum, nihil cer-
 tum, omnia aut pro sensu mollia, aut contra rationem
 monstrosa. Vult Brutus Rempub. Caesar Monarchiam.
 Placet pax Catoni? certè bellum magis Pompeio. Ci-
 cero vult, seruiendum tempori. Lentulus verò? hanc

vocem esse adulationis fœda, aut timoris serui. Ne
teneatur oratio nostra inter hunc magnum mag-
num orbem, populum dicat: tam vario, tam fluctu-
furore & scelere tam precipiti, belluæ ego nomen
satis esse arbitror. Huic, sorbere; illi flare est optimus.
Dulce hic, ille mauult amarum. Miles tonat bellum
mercator, subrecto in cœlum oculo, id vnum incultum
Da pacem Domine. Vno verbo, vix duos inueni-
ris, quibus vna vox; certè non multos, quibus
mens: vt Nazianzenus, adferens excusationem re-
diati Episcopatus, meritò dixerit, esse quædam
artem artium, & scientiarum scientiam, ho-
minem regere, vel tam varium, dum agit, tur-
bidum agit, tam turbidum. Si negotium tam spissum
sit, & tot difficultatum scopulis interseptum, regere
populum quemcunque: maxima molis erit, teneret
gione vel legis, vel ordinis, clericum, qui professus
lum contra mundum, si aliquid habeat mundi, non
profecto habet Dei. Bene ille, clericum esse aut
dæmonem, aut diabolum. At qualem? difficiliorem
ausim dicere, & morosiorē, quàm qui inferni carceris
clausus, quantus est, malitia est. Hic enim, qui
primùm obgannit, si videat crucē, fugit; si sacerdotem
tremat. At clerici, qui extra virtutis lineam vestigia
semel posuerunt, ita nec Deum verentur, nec reueren-
tur hominem; vt hos is optimè, & optimus videtur
rexisse, qui, quibus non potest ponere obicem, nec
cent, in arte quadam ponit modum, ne quod peccat

ad populi vel scabiem, vel pestem publicè emanet. Eodem sensu Martinus saepe dicebat, malle se cohortem militum, quàm clericorum regere. Vidit ergo difficultatem, & clariori certè acie vidit, quàm qui Episcopatus refugiunt: ita tamen totus ardebat charitate, ut huius difficultatis voluerit potius subire periculum, quàm subterfugere onus: maluerit què videri magnanimus, dum charitatis viuã flammam, quàm dum sequitur torpidum sensus motum, abiectus & vilis. Verus ergo Episcopus Martinus, qui amavit, quantum potuit; et si fortasse facile non potuit, quantum amavit. Nam Episcopi veri norma est, non posse, sed velle, & velle ex amore, amore, inquam, tam sincere, ut quæ non potest homo, ea velit se posse ex cælo. Hæc vna metiebatur Christus Petrum ad Episcopatum. Rogavit enim, non quantum potuit, sed quantum voluit, (diligis me plus his?) & ter idem rogavit, ut ostenderet hoc vnum in pastore pene esse omnia. Petrus verò quia respondit, Tu scis Domine, quia amo te, meruit audire, Pasce oues meas. quasi diceret Christus, qui bene sic amat, bene sanè reget. Vera Christi vox fuit ut in Petro, sic in Martino nostro. Nam non potuit omnia, quæ instillauit amor, potuit tamen maxima, & quæ non potuit per se, voluit sanè per alios. Hæc causa, cur seminarium in ciuitate sua, ad Concilij Tridentini præscriptum instituerit, & primus Episcoporum in Germania instituerit: quod suis instituerit optimus pater; quod ad nu-

rum Concilij, obedientissimus filius; quod primus
 scoporum, omine sanè bono & vero, primus in
 mania Episcopus. Nec sine fructu instituit. Nam
 hac seminario primum virtutis, doctrinaq; lac
 runt Parochi, Iurisperiti, Theologi, plurimi, quos
 doctissimi, si viui, rectè indices; si mortui, verè
 & viui & mortui, profecto corona & laurea
 Rempub. charitatis: quorum opera dum vtebat
 rebatur sapissimè & lubentissimè) faceret, sed quod
 sinu gaudens de sua charitatis messe, dicere solebat
 metere, quidquid hi serunt, verè sui. Quare si quis
 quis ex istis in officio titubauerit, (hac infirmitate
 stra, nunquam tam firmo pede nititur, quin ali
 do titubet) ita cogitauit, fecit, dixit, quicquid
 potuit officij virtutisq; sepe & regione iterum defici
 atque includere, vt tanquam alter Paulus palles
 tremens quasi ad charitatis suae quendam abomi
 verè possit dici hunc suum filiolum iterum partem
 Non statim frendet ad peccantis terrorem, ne pe
 illud grande Principum peccatum, vt quos videt
 dentes, ipsos mox sternant, & eiiciant, sed meminit
 Episcopum, vt sanet, non perdat; & saepe surp
 nō subiturum illam communem Principum noc
 vel stultitiam potius, qui non aduertunt, quot
 stros, tot se dimittere hostes, si stultos, priuati
 per maledicos; si catos, publicè periculosos. Quocir
 tate suos prouocauit ad pietatem, potius quam
 rum periculo sibi creat periculum, quod nullum

men terret; aut aliquod, semper sanè angit. E contra
qui in officio perstabant, & viuebant ad normam,
eos, vix dici potest, quàm arctè complectebatur: atque
arbitratus se, vt in illis malis cadere, sic in his bonis
stare, quàm sollicitè illos partueriebat, tam piè, tan-
quam nutrix, fouet hos suos filios (vt Pauli charita-
tem Pauli verbo exprimam) nec vnquam adfert aut
manum satis blandam, qua palpet; aut vocem satis
mellitam, qua mulceat, aut mercedem satis dignam,
qua illos ornet. Hoc illius iudicium in tractandis ho-
minum mentibus, tantùm profuit suis rationibus, vt
alumni non sui solùm, sed etiam alieni, quos nobilif-
simum orbis Collegium Germanicum inde ex vrbe e-
misit in messem, plures in huius angustum angulum,
quàm in cuiusquam Germaniæ Episcopi amplissimū
theatrum conuenerint, & alij certè multi (rem no-
tam loquor) secuti, non quantum alij Principes ma-
ximi poterant, sed quantum hic minimus amaui,
tanta cōtentione huius charitatem ambierint, quan-
to alij Principes opere illorum operam & laborem
prensabant. Angustam dixeris charitatem, qua vel
Collegij vel Collegiatorum cancellis circumscripta.
Angustam verò? angustam potius, aut si quid possit
dici vel fufius in omnes partes, vel ad hominum fru-
ctum vberius. Charitas enim illius emanauit, quem-
admodum boni ad bonos, sic Episcopi ad omnes. Sub-
diti si morerentur, moritur; si egrotent, egrotat; si
angantur, angitur; si quid à flamma, aut imbre pati-
antur,

antur.

antur, ille mox vel flammam ignis, flammam
 sis, vel imbrem cœli, imbre oculi conatur aqua
 vincere: sic ut vnus omnium dolores doleat, vsque
 cum Paulo, quis infirmatur, & ego non in
 mor? singulare id est, & mentis in cœlum per
 subrepta indicium, quod quo tempore pestis
 tem hanc depascebatur, fœdôque populatu affligit
 ita sibi curæ fuit cura suorum, ut parochum, qui
 fectos adibat, ipse infectus, sape ad se accerseret, ne
 periculo deterreretur, quo minùs eum parim
 lio iuuaret, partim mulceret consolatione, & v
 charitatis voce exemploque serio instillaret mor
 quam charitas induxerat, facile esse contemneret
 Periculum quicquid alij inculcabant, periculum
 periculum Ecclesiæ, periculum Reipub. ille constan
 perstabat in ipso virtutis vestigio, edebatq; vocem
 verè apostolicas, se mercenarium non esse
 cum suis ut velle viuere, sic posse mori. Meni
 quam habet optimus parochus non deserenda
 nis è cœlo impressam, se id adiecturum moment
 hunc charitatis circum, quem diuino instinctu
 gressus est, suo exemplo serio currat & percurrat.
 pemus in Carolo Borromeo, vrbi & Italia
 stupore, eum Mediolanenses suos peste post nat
 mines longè contagiosissima tabentes adisse, ex
 se, lustrasse, exemplo lustrasse, sacramento lustr
 omni verbi factique luce lustrasse, verè Episcopi
 Martinum nostrum, si non æquo propè lateri

proximo post illum vestigio pono, qui quod non va-
 luit viribus effectus, voluit Episcopus periculo, & quod
 fecit exemplum Borromæus, illud hic secutus sit maio-
 ri fortasse iudicio, qui mediam cæli viam insistens, se
 prabuerat orbi visendum, imò stupendum, mortu nec
 incursum temerarium Principem, nec vitatu mercena-
 rium Episcopum. Senem diuinum, qui quod atas nes
 anterior præbuit, nec hæcenus secuta est posterior, fe-
 cit exemplum, primum iudicij, quo terræ; deinde cha-
 ritatis, qua placuit cælo: vterque factu ostendit, cæ-
 lum à terra non ita segregata esse, vt hanc illi chari-
 tas non possit coniungere. Sed texo, vt nimis breuem
 pro rebus, sic pro tempore nimis longam orationem.
 Quare, vt res sequantur tempus, in alterum veri bo-
 niq; Episcopi notam orationis mea riuiulus est deri-
 uandus. Cognosco (inquit Christus) oues meas,
 & cognoscunt me meæ. Optima hæc nota, si in-
 iusta, certè è cælo; & iniusta profectò Martino nostro.
 Qui hunc locum perpurgant, ex eo auctoritatem a-
 struunt residentia (Ecclesia verbo vtar) pastorum.
 Vt cognoscantur enim oues, nunquam erit, si non pro-
 pè sint ouis & pastor, videatq; hic illam, sanam ad cu-
 stodiam, morbidam ad medicinam. Vim huic loco ad-
 dunt ex illo Pauli, qui vt Thessalonicensibus, Sic pa-
 stor suis debet esse nutrix, quæ fouit filium
 suum. Magna, vt nostis, debet esse cura nutricis, &
 certè præsens porrigit mammillam, mammillam au-
 tem absenti? subiicit labenti manum. Qui verò nisi
 præ-

præ-

praesens? cedit infans, cedit & perit, nisi nutrix
 manum. Vno verbo, nisi infans sit in ore, in oculis
 vlna nutricis, loquetur sanè ille, sed vastè; videbit
 limè; stabit, sed ad casum, & fortasse occasum. Quae
 vt adiutet pastor oves, debet eas cognoscere, & tam
 quam nutrix fouere: cognoscere inquã, quid viuam
 & fouere, ne moriantur mortem illam aeternam.
 Hanc Episcopalis muneris partem tuebatur Mar-
 nus optime, & ad apostoli amussim, si quis vnquam
 pastorum: qui triginta annorum Episcopus vix
 vix quidem medium absentia annum potuit collige-
 re, & hunc medium annum non sepositum ad re-
 pratis aucupium, sed positum in Imperij comitiis,
 officii vicinorum necessariis, in aliis negociis, plu-
 mis, maximis. Quo tam longo tempore non est
 se, vt moneam eum cognouisse oves suas, & im-
 cognouisse, & recto oculo cognouisse. Nam qui
 nòrunt, id nòrunt, vixisse non sibi, sed suis, suis autem
 imperio, non agnatione suis. Mirum est, Episcopum
 penè hanc partem exiuisse hominem, ita enim erat
 tus subditorum, vt, in vniuerso honoris sui cursu, p-
 non agnouerit parentes, nisi qui in suam iurisdic-
 nem immigrarant. Largus fortasse in hoc. Largus
 quidem, si non parcus, & infra fortunam tam tenuem
 vt alij illos beneficentia complecterentur, Episcopus
 causa; quibus ipse nihil aut certè angustissime de-
 (vt dicebat) demenso subministravit, sanguiniter
 sa. Hoc se non politica quadam prudentia, sed tim-

conscientia, verè & ex animo fecisse, mors clarissimè loquitur. Cùm enim moneretur condere testamentum, prima reidenti illa vox exiit, Pauper Christi non habet, vnde testamentum condatur. Tandem verò quid? is irridens, credo, mundum, aurum Ecclesiæ tanquam Tholosanum diffidenter attingens, specie certè benevolentia ridicula (si ridiculum tamen possit in hanc gravitatem cadere) consiliarius singulis tres florenos, & nepotibus duobus Catholicis, vni catenam & centum quinquaginta coronatos, particulas auiti patrimonij; alteri quinquaginta suæ imaginis aureos, testatò reliquit. Roma, exi ex tuorum montium superbia in hanc vallem Eystadianam, & discite quemadmodum quondam à Germano seruo (vt Paterculus) misereri; sic à Germano iam Episcopo episcopatum gerere, & quantum honorum Ecclesiasticorum carni seponendum est & sanguini. Bene ergo cognouit oues suas, & bene profecto cognouerunt eum suæ, patrem pauperes, patronum pupilli, superbi Principem, submissi misericordem, omnes Episcopum. Diuitum nulla cura? maxima. Nam tanto illi apud hunc loco, quanto virtus apud illos: sic vt, si vnquam fuerit pulchrum Episcopo ad laudem, cognoscere & cognosci, videre & videri, amare & amari à suis ouibus: huic certè seni fuit pulcherrimum. Tertiam tandem boni pastoris notam qui audit, mox eam in Martinum nostrum adpositissimè conuenire videbit. Alias (subi-

cit Christus) oues, quæ non sunt ex hoc ouili,
 illas oportet me adducere, & audient vo-
 cem meam. Quid? cura tibi, Christe, non cura tua
 antea impertiisti tuis tuam vocem, tuis tuum
 omnia tua tuis munificè, quia tua; & quia tuis
 At ex alieno ouili elicere & illicere in tuum, nec pro-
 videtur, nec boni pastoris. Alienum (Auditores) appo-
 lat Christus ouile, non homines quasi iure positos, sed
 peruersitate mentis vagos palantesque extra suum
 ouile, & quod iuris habuit ipse in illos, id hi ventri
 voluptati, hæresi, inferno cesserunt. Hos bonus Episco-
 pus hortare. Non proficis hortando? roga. Preces fructus
 inuenerint aurem mollem, doce. Frustrà etiam do-
 ces? pœnam, tanquam extremum neruum, adhibe
 illis intra ouile reuocandis. Istam viam Christi Sa-
 ctorumque vestigiis impressam atque signatam, Mar-
 tinus quàm piè, tam feliciter sæpe persecutus est. Pro-
 mùm Lutherani, Calvinianique semini qui quilibet
 rat sparsum, è tota sua latè ditione penitus euulsit
 quantæ demùm diligentia fuit? homines priuati
 nullus narro, quorum hos exemplo, illos verbo, pluri-
 mos consilio, hæreseos spiritu tanquam turbine abre-
 ptos, reduxit in rationis alueum, & Ecclesie tan-
 dem orâ religioneque terminauit. Rem latè patenti
 vt substringam, suadet tempus, ratio, patientia
 stra; illud tamen nihil impediet, quo minùs dica-
 quanta cura illos primæ notæ clericos suos, quibus
 litæ morum lituræ aliqua, statò Quadragesimæ

pore, ad se accerserit, & vero affectu (verd effectu ve
dicerem, vtinam infirmitas fuisset) monuerit, vt ex
sordibus exeant, viamque illam virtutis arctam, sed
gloria veraque pacis flore sparsam, serid insistant. Si
quis redit ad frugem, quem senis triumphum? nec ta-
men, qui harent in cæno, eos mox deserint, quin, quod
alitijs harent, eò ardentius eos commendat Deo suo.
& quod vnicum potest, ne scabiem proximo affricet,
omni mentis prouisione cauet. Expressi hæctenus Epi-
scopum, in alios, ad normam Christi, optimum. Ipse
verò in se, quo habitu mentis? non sequor hoc filum,
iter illud varium, & non istius temporis, quod cir-
cumscrispi orationi meæ. Tamen subiicite mentibus
vestris eius altaria. Quàm nitida? angulos. Quorum
gemituum? preces, quibus lachrymis intercisas? O pri-
scum illum Martinum, Eystadianis iterum natum,
iterum mortuum? ô miraculum Episcopi. Infinita
possum huius generis colligere (nulla vim oratio huius
laudem omnem potest exhaurire) sed lachrymæ erūt,
vt principium, sic orationis mihi finis. cur flesti sancte
senex? cur planxisti? peccata tua? at nitidus eras, &
exors sceleris. Nostra? nostra profecto nostra. Etiam-
né Eychstadium? lachrymas non reddis lachrymis
Martini? mortuo Martino, quis, quæso, planget pec-
cata tua? tuos risus, ipsius lachrymæ; tuos petulantes
oculos, illius pudor; tuas lecti sordes, ipsius castitas;
tuas ebrietates, illius sobrietas, tua peccata omnia, il-
lius omnes virtutes vel tegebant, ne paterent ad scan-
dalum; vel abstergebāt, ne seruarentur ad pœnā. Vbi

Eych-

Eychstadium, lachrymae tuae? quanquam stultè illud
 lachrymas tuas, siue pro Episcopo tam pio frustra, siue
 p̄ tua miseria, nimis tardè fluentes? Deinde tanti
 Martinū fleuisse, vt quicquid doloris tanquā securi
 eius mors iniecerit mentibus nostris, id eius lachryma
 facile sint sanaturæ. Fac ego, Martine, apud VVilibal-
 dum, aut tu potius, VVilibalde, apud Christū nostrū
 vt hoc solium, quod hactenus non fuit in fessum, ap-
 p̄simis, aut certè non diu in fessum, iam tandem habeat
 Episcopum dignum te, dignum Martino tuo. Cuius
 preces meae? lachrymae, lachrymae Martini quibus
 sedem Deo, VVilibaldo & VValburga diuinitate
 & praesidiis tam serio, tam sepe, tam sanctè com-
 dauit, faciunt, vt sperē Episcopū ad sancti senis exem-
 plū, aut certè vaticiner non Pontifex huius anni, qui
 non sequitur hoc exemplū, cum fore exemplū. Dixi

ROBERTI TURNERI COMMENTATIO
 IN ILLVD MATTH. XXIII. ECCE MITTO AD VOS
 Prophetas, Sapientes, & Scribas, & ex illis
 occidetis & crucifigetis.

HA est peruersitas humanis mentibus
 insculpta à natura, sed hausta ab erroribus
 vt quas res Deus bellas, & varias molan-
 est ad suā gloriā, illas homines vel refertas pulchri-
 dine traducant ad voluptatē, vel natura discrepans
 proscindant cōuitio. nam quotusquisq; est omnium
 florum pulchritudine, pratorum fecūditate, ciborum
 varietate, rerū aliarū formis, quas miremur sum-
 matim

natura perfectionē, non suam vtilitatē; Dei gloriam, non suam voluptatem metiatur? sed temporis vitiositas & natura nostra corruptio facit, istud vt feramus, cum homines eò iam pcesserint audacia, vt naturam seu potius natura authorē incesto ore polluant, quod hyemi acrimoniam frigoris; aestati ardorē caloris, aëri contagionem, terra duritiem, ceruo nimis multos, homini nimis paucos vitæ annos seposuerit, etiā leuicullū hoc videtur, cum in hac ætate eniteat tam prupta audacia, vt prudentes contemnant minutos animos simplicium, quasi catellorum, & simplices laceffant grandes Spiritus prudentū, quasi leuncolorū; humiles figant audaciam zelorū, quasi ex Dei donis colligentium rumusculos, & zelosi irrideant timorem humilium, quasi Dei talenta occultantium, & in terram desodentium. Deus bone, in quibus versamur errorum tenebris? secūs debebant fieri omnia ab omnibus. nam & ex varia rerū descriptione ad mundū pulchritudo, & ex temperiei vicissitudine ad rēpus absolutio, & ex elementorū conslietatione ad naturā dignitas, & ex annorū diuersitate ad scientiam via, & ex singulis ad hominē vtilitas, & ex omnibus ad Deum prouidentie suprema laus mirabiliter redundat. atq; cum omniū, qui natura rationem insectantur, oratione violatur diuina maiestas, tum illorū maxime, qui illam in Ecclesia & prudentum, & simplicium, & humilium, & zelosorum perpulchram varietatem perstringunt. siquidē hoc quid aliud est, quàm quos mittit ad nos Deus & Prophetas, & Sapientes, & Scribas,

eos occidere & crucifigere? certum est, debere esse in Ecclesia Prophetas, & Sapientes, & Scribas, id est, simplices & prudentes, humiles & zelosos, Confessores & Martyres. hoc dicam primū, clarum etiam est, qui hanc varietatem tollit, tam graue in se scelus concipere, quā si Petrum suffigat cruci. hoc subiiciam secundum. sed hoc & illud expediam tam breuiter, ut utrumque videar tetigisse, non dixisse.

Et si illa in singulis, quas supra innumbraui, rebus descriptio omni varietatis genere depicta plane ostendat Ecclesiae Iberarchiam aliis atque aliis munis esse discriminandam: tamen si ratione moueamur magis, mouebit illa & suo lumine tam clare, & suo pondere tam neruose, ut qui contra senserit, plane videatur vel cecus in perspicendis claris, vel malitiosus in persfringendis certis. siquidem cum sacrae literae, harumque magistri à caelo docti Ecclesiam saepe appellant corporis facile omnes intelligunt, ut non corporis, sic nec Ecclesiae ullam posse constare rationem, nisi fuerint in partibus, munere illa diuersa, sed certa ordine; distinctis locis, sed constantes naturae consensione; ut quas numerum diuersitas poterat diuellere, illas ordinis certitudo contineret, & quas locorum interualla seuerauerant, illas naturae consensio, tanquam lex conserueret. id quod in omnibus corporibus, quae heterogenea vocant scholae, apparet liquido. inspicite humani corporis partes inspexistis? ita singula sunt diuersa, omnes vna naturae conspiratione singularum locorum dignitatem, virtutem, tueantur & conseruent.

quoddam ea notio est, fore, ut diuulsa concidant, siue quoddam illa varia conformatio apto ordine constricta maximam illis voluptatem adferat, mutuamque excitet amorem sui. siquidem dum pedes oculis motionem suam subministrant, & oculi vicissim pedibus suum lumen præferunt; dum manus ventri suam functionem impertit, ac venter manibus suam refert; dum singule partes singulis, ac caput omnibus mutuam operam nauant, Deus bone, quanta exoritur & propter varietatem pulchritudo, & propter pulchritudinem delectatio? cum contra si omnes partes nullis locorum interuallis interrupta, sed vna eademque forma, tanquam homogenea, perpetua ac continentes essent; vel quod desideratur illa varietas, deesset pulchritudo; vel quod deest pulchritudo, desideraretur illa delectatio, quam ex illarum ordine affluenter iam haurimus. quid est Ecclesia corpus? est, loquuntur sacra litera, & patres explicant, debent ergo in ea, ut in corpore humano, esse partes; debet esse Prophetas, qui tanquam oculus futuras miseras Martyribus præuideat; debet esse Martyr, qui tanquam pes, ad harum miseriarum vel laureas vel metas concitato cursu contendat; debet esse Confessor, qui tanquam dens difficiliores Scripturarum cibos, sensusque perreconditos præmansos porrigat populo; debet esse populus, qui tanquam venter hos cibos concoquat, & in succum vite purioris conuertat; debet esse prudens, qui tanquam caput, simplicibus leges indicat consilij.

deliberationis, artus; debet esse simplex, qui prudenti-
 bus terat viam virtutis, candoris, vita. quid multat
 debent esse in Ecclesia plātā & manus, id est, viri, qui
 totam vitā in actionum sudoribus decurrant; debent
 esse nares & aures, id est, viri, qui in rerū diuinarum
 contemplatione, aut saltem odore auditioneque, totam
 aetatem suauiter desigant. debent, debent esse virgi-
 nes, mariti; doctores, discipuli; domini, serui; boni, non
 mali. nō aperiam venulas, notabo tantum corpus. ni-
 si eluceat in Ecclesia varietas illa, quam vellem vobis
 depingere, posset quidem Ecclesia esse corpus, sed corpus
 sine membrorum ordine homogeneum; posset esse forma,
 sed forma sine partium distinctione squallida; posset
 esset Respublica, sed Respublica sine descriptione ma-
 iorum scēdē confusa, quæ omnia quàm absunt longe
 ab Ecclesia nomine & notione, facile perspicies, qui
 considerauerit cum Dionysio, Ecclesiam esse celestis
 Iherarchiæ non primam lineam, sed expressionem ter-
 timam. ô si Dionysius ille è cælo poliret nobis celestem
 illam Iherarchiam, & Seraphinorum flammis diuini
 amoris captantium, & Cherubinorum è fonte di-
 uinæ sapientiæ haurientium, & Thronorum diuina
 æquitatis iudicia æquo librili pendentium, & Do-
 minationum, qui inferiores ordines tenent intra-
 neas, & Potestatum, qui aduersarum partium ne-
 uos elidunt, ne scēuiant in Sanctos, supra id quod præ-
 sunt, & Virtutum, quæ illuminationum fulgores con-
 cipiunt è Deo, vt transfundant in homines. &

cipatum, quos ornat reuerentia, vt reuerentiam in-
 stillent alijs, & Archangelorum, quos magnarum re-
 rum excolit cognitio, vt magnarum rerum fugan-
 tur legatione, & Angelorum, qui in Iherarchia to-
 ta purganda & perficienda omnium suarum virium
 contentionem adhibent. nam Angeli subsunt alijs
 ordinibus, vt præsint omnibus hominibus; accipiunt
 ab illis, quod impertiant istis; aut melius, horum
 & illorum actiones omnes charitatis nonnunquam
 velo complicatas ad suum denuò referunt auctorem,
 nonnunquam explicatas, singulas singulis pro mu-
 nerum ratione disspescunt, vt alternis vicibus dum
 vel complicata offeruntur Deo, vel explicata effun-
 duntur in homines, & Deus sempiterna gloria, &
 homines infinita gratia continenter afficiantur. ob
 diuinus ille Arcopagita vobis si effingeret hunc or-
 dinem, hanc designationem, hanc varietatem, an-
 non videretis facile, Iherarchia illius cœlestis hanc
 terrenam esse vmbra quandam, ne dicam formam?
 nam in Apostolis diuini amoris flamma consum-
 ptis adumbrantur Seraphini, iuxta illud Luca. non-
 ne cor ardens erat in nobis? in Doctoribus ab-
 sorum mysteriorum cognitione imbutis exprimun-
 tur Cherubini, iuxta illud, loquimur sapienti-
 am in mysterio absconditam, quam nemo
 Principum huius mundi cognouit. in Mo-
 nachis, qui diuinam iustitiam precum flamma leni-
 unt, effinguntur Throni, iuxta illud, Thronus eius
 flam-

flamma ignis. in *Episcopis & Sacerdotibus*, qui
 nimos hominum dominatione tenent & imperio do-
 lineantur *Dominationes*, iuxta illud, sedebit &
 dominabitur, & erit Sacerdos in solio suo.
 in *Martyribus*, qui omnes cruciatus sustinent & vi-
 runt, erunt *Virtutes*, iuxta illud, tu sicut Ange-
 lus es Dei, qui nec maledictione, nec ben-
 dictione mouetur. in *Præsulibus*, qui suos regunt
 vel vi malos, vel lenitate bonos, lucet *Potestates*. iux-
 ta illud, audiens sapiens sapientior erit, & in-
 telligens gubernacula possidebit. in *Subditis*
 qui altiori potestati ceruices subiiciunt coacti, erunt
Principatus, iuxta illud, cui honorẽ honorem
 cui timorem timorem. in *Subditis*, qui altiori
 potestati natum sequuntur libentes, apparent *Ar-
 angeli*, iuxta illud, ambulans in via immacula-
 ta hic mihi ministrabat. in *Virginibus*, *Confes-
 ribus*, *Sanctis*, *Sacerdotibus*, reliquisq; *Ecclesia ordinibus*
 splendent *Angeli*. nam dum hauriunt ab *Angeli*
 motiones, quas instillent hominibus, & ab hominibus
 vicissim captant quasiq; decerpunt actiones, quas re-
 ferant *Angeli*: immo dum has & illas Christi sangui-
 ne pelluentes Deo Patri in orationibus suis offerunt
 seq; totos impertiunt vel Deo, dum seruiunt; vel ho-
 minibus, dum docent; vel vtrisque, dum orant. ne-
 ne videtis angelici muneris formam per insignia
 hinc exoritur illa *Sanctorum in terris militantium*
 cum *is*, qui in cælo triumphant, communio.

quantum letitia militantibus affert gloriosus triū-
 phus, tantum gloria triumphantibus cumulat sancta
 militia: idq; ea ratione, vt cum nec triumphantes
 militantium sudoribus minuant meritum, sed auge-
 ant; nec militantes inuideant coronis triumphan-
 tium letitiam, sed gratulentur: non solum permā-
 net ad vtramq; Iherarchiam fructus ex vnius commu-
 nionis tanta varietate, sed etiam ad Deum gloria ex
 tantæ varietatis vna communione. quæ sola causa
 fuit, cur diuersi sancti tantæ pulchritudinis admira-
 tione defixi, Ecclesiam hanc diuersis nominibus pul-
 chre expresserint. David illam appellat hortum con-
 clusum, at depingite mihi animis vestris hortum non
 floris varietate pictum, sed vnius graminis serie per-
 petuum, quid videbitur turpius? Salomon appellat
 turrin Davidicam, at informate vestris cogitatio-
 nibus turrin, in qua nihil sit eminens, nihil angulis
 inclusum, nihil artificio varium, sed vnum aliquid
 eadē ratione idem, quid videbitur squallidius? Mat-
 theus dicit similem esse agro, cælo Lucas, at lustrate
 iam mentibus vestris agrum non graminis arborum-
 que diuersis generibus consitum, aut cælum non stel-
 larum, tanquam colorum diuersitate splendidum: sed
 hoc vnius solis lumine pellucidum, illum silicum hor-
 rore tantum interseptum, quid videbitur sordidius?
 quare cum quod est hortus sine flore vario, turris sine
 artificio vario, ager sine gramine vario, sine sydere
 vario cælum, id ex Scripturis colligatur esse Ecclesia
 r s sine

sine Prophetarum, Martyrum, Confessorum, prudentium, simplicium varia descriptione, impia mibi plene videtur eorum oratio, qui, sublata hac varietate nobis relinquunt nihil Ecclesia horridius, nihil squalidius, nihil turpius. nam, per omnes cœlites, quod hoc est aliud, quàm Martyres, Prophetas, Levitas, cœlo ad nos missos occidere & crucifigere? id quod apostolico vno verbo. Ecce ego mitto ad vos Prophetas, & Sapientes, & Scribas, & vos ex illis occidetis & crucifigetis. etsi Prophetarum hic, Sapientum, & Scribarum notione, infiniti ordinum, qui in Ecclesia sunt, varietas comprehendatur: Martyrum tamen per honorificam mentionem in primo loco subiecta est, ex illis occidetis & crucifigetis. cui rei? ut quod gravissimum crimen fuerent Iudæi, eius memoria ultimo loco posita, & vehementius afficeret, & in eorum animis fixa haereret. quasi diceret, mitto ad vos Prophetas, & Sapientes, mitto Scribas, & in Prophetis mitto apostolos, in Sapientibus Doctores, in Scribis Confessores, reliquosq; ordines, & ex his occidetis, id est facietis Martyres. Martyres non nascuntur vultu, sicut etiam putredine fungi, aut ex simo vultu oculi, sed nascuntur tempore, nascuntur vitæ, nascuntur ex sanctis, ex his occidetis. namque prospicere Iudæis in futurum cum Elia, & Apostolus obire functionem ad gentes cum Paulo, & sanctos Philosophos imbuere puritate doctrina cum

nifio, & Pharisaorum tenebras sapientiae luce dissipare cum Stephano sint munera non aetatis, sed aeternitatis: tamen Martyrij laus, cum tales sequatur, non anteuertat, est profecto & re illustrior, & duplici corona ornatior. quare quod Martyrum mors est praclarior, eo illi in se concipiunt grauius flagitium, qui hanc inferunt mortem. quippe vt gloriosum sit fieri Martyrem, tamen per te vt fiat, est id quidem tibi longè periculosissimū. tu Ecclesiae siue tanquam horto florem, siue tanquam agro arborē, siue tanquam militiae pugilem aliquem inseris Martyrem, nostramque terrenam Iherarchiam reddis distinctiorem, Martyris quidem summo bono, tuo tamen summo malo. quippe facis Martyrem, quod cupis Ecclesiae varietatem hoc Martyris flore non tam distinguere, quam priuare. quo id modo? videte. ac ne quis putet rem mihi hinc esse cum face haeretica, non pungam Haeticum, informabo Catholicum. quoties, Catholice, alienos mores, vitam, ingenium tuis metiris moribus, vita, ingenio, quoties contemnis aut simplex prudentem, aut prudens simplicem, quoties laceßis hunc nimis apertè, illum nimis rectè pium, quoties fers iudicium de zelo huius, de illius summissione deprauatè corruptum, quoties Ecclesiam conaris spoliare varietatis, quam descripsi, pulchritudine. quanquam Ecclesiam dum spolias, ornas. spolias, quod summissos non pateris latere, sed (quantum in te est) exterminas ex Ecclesiae finibus; ornas, quod occidis & crucifigis ex iis, reliquaque

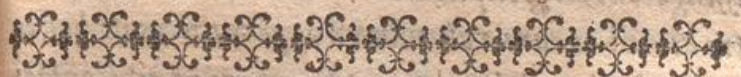
vario-

varietati hunc Martyrij florem appingi inuitus
 pingis tamen. non hic explico tuum damnum, sed
 vides te, & dum spolias, esse malum; & dum
 pessimum. nam crucifigis ex illis, clarius
 plex est? si omnes laceffas, qui simplicitatis laudem
 florent, crucifigis ex illis, quia Ecclesia
 vis priuare prudentia arbore. prudens es? si
 contemnas, qui prudentia laude non excellunt,
 cifigis ex illis, quia Ecclesia hortum vis priuare
 simplicitatis rosa. dominaris in concionibus?
 cifacias Philosophum, crucifigis ex illis, quia
 clesiam dominam conaris spoliare Philosophia
 latu. nomen habes in schola? si concionatore
 deas, crucifigis ex illis, quia Ecclesiam
 conaris orbare concionum firmamento. quid
 si Confessor exterminasset Martyrem, caruisse
 clesia Stephanis, Petris, Paulis, de quibus dubitatur
 plus ad Ecclesie vtilitatem attulerint fructus,
 doris ad spiritum, an puritatis ad exemplum. quod
 id contendamus, ne quis quem contemnat, siue
 mis prudentem, siue vt nimis simplicem. nolo
 sigillatim, id tantum volo vniuersè, vt contemnat
 ne hæc varietas Euangelistarum, & Prophetarum
 Confessorum, & Martyrum, prudentum & simplicium,
 um, quæ Ecclesiam exornat; per nos potius flaret
 quam crescat; potius pereat, quam floreat. hoc
 que est Christo irrogare iniuriam, quam possunt
 tulentissimam. vult enim Christus simplices, qui

dentum precocia consilia reprimant; vult prudentes, qui simplicium incautos errores euellant; vult humiles, qui zelosorum impetus cohibeant; vult zelosos, qui humilium minutos animos excitent; vult vult in Ecclesia excellentem illam varietatem, ne qua in cæteris rebus laudatur tantoperè, in perpulchra Ecclesia descriptione, id est, terreno hoc cælo desideretur sola. hac contentia si fiet, id nobis erit, vt non solum in Ecclesia, tanquam horto, simus aut lilia conualium, aut lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum: sed etiam Ecclesia nostris vicissim virtutibus tanquam floribus variè distincta floreat ad suam infinitam laudem, nostram verò gloriam sempiternam. Dixi.

ROBERTI TURNERI COMMENTATIO SECUNDA IN ILLUD Aetuum 2. Et factus est repente de cælo sonus, tanquam aduenientis spiritus vehementis, & repleuit totam domum, &c.

& apparuerunt illis dispersita linguæ.

*E*st diuini Spiritus vis, vt si hominis mentem motione quadam, tanquam aura, leuius perflauerit, excitet vitiorum odium; si amore, tanquam ardentis

dentit ada, vehementius incenderit, inserat ve-
 tum studium; vt cum natura genuina vis in vitium
 euellendis fibris, & Christiani perfecta ratio in vir-
 tum excolendis seminibus posita esse videatur, pla-
 liqueat omnem & natura & Christiani nominis
 solutionem ex Spiritus sancti fonte vberime prop-
 re, in quam rem cum multi mentis sue notiones
 fixissent, hunc Spiritum variis nominibus notant
 non quod rem natura sua simplicissimam, & ad
 ni non dico concretionem, sed concretionis similitudinem
 segregatam ex corporea mistione aptam falso pu-
 rent, sed vt quem quisque afflatum spiritus intrin-
 clusum continebat, eum voce & ad intelligentiam
 commodata, & ad amoris significationem non im-
 effingerent, atq; explicarent. vnde David hanc Spi-
 ritus diuini auram, vehementem appellauit, quod huius
 Dei vi fortiter debeat; Petrus lenem, quod amicitia
 suauitate mirifice perfundat; Paraclerum Patris
 quod quorum mentibus se implicuit, eas celestium
 consolationibus demulceat; asperum Ioannes, quod
 quorum se mentibus subduxit, eas cruciatum & do-
 loris aculeis configat, neque est cur miremini be-
 ros Spiritum sanctum vocibus tam inter se discre-
 tibus consignasse, cum qui dixerint, fidei nostrae
 thores fuerint; & quae dixerint, nobis cum illi-
 munia fuerint; atque ita dixerint, vt in ipsius
 spiritus delitescat, & ad ambiguitatem Christi-
 abstergendam clarus, & ad fidem Ethnicis facilius

neruosus. verum quibus alij nominibus huius spiritus naturam non tam verè exprimunt, quam supprimunt, si mecum consideretis, quid ni mentis stupore defixi hareatis? Bernardus, cum Spiritum, quo erat saepe perfusus, se subtrahentem sensisset, exclamat, o mea vita, quid me relinquis solum? audite, vitam appellat. Augustinus cum spiritus imbres in suum pectus defluentes ferre non posset, cohibe, ait, tuorum donorum abundantiam, non possum pati, mors mihi est. aduertite, mortem appellat. Granata ille excolendi Spiritus diuinus artifex, quod caelesti, vt credo, Spiritus voluptate colliqueceret, o suavis & plus quam mellita dulcedo, sapius sapiusq; repetit; intelligite, suauitatem appellat. Rusbrochius, quod spiritus cruciatum, & in cruciatu quandam latitia titillationem nonnunquam animaduertat. spiritum non diligentibus amarum prodit; percipite, amaritudinem appellat. Bonauentura vult, vt spiritus lapsus è caelo mentem suam perfundat, sed inde recreatum iri. en vobis, recreare spiritus est. Franciscus Spiritus vehementius irruentis impetum his precibus repressit, o Paraclete nolo vt irrumpas, vi namq; opprimis. ecce vobis, opprimere est spiritus. o abyssus multa, quid enim potest oratione informari, tam monstri simile, quam Spiritum sanctum, qui omnes simplicitatis numeros continet, verbis ita diuersis exprimi, vt omnes mistionis sordes inuoluere videatur? nolite obstupescere. Sanctorum mentibus diuino iam furore instinctis

Spiri-

Spiritus sanctus hæc aperuit. mors ergo spiritus est
 ta spiritus; amaritudo spiritus; suauitas spiritus; vo-
 le, non velle; posse, non posse recreare, opprimere spi-
 ritus sunt. quid queritis amplius? omnia spiritus est
 spiritus nihil est. videte spiritus nomen, aut verum
 stum; in eum me scopulum transuersim abripisse
 de spiritu omnia qui deberem dicere, nihil possum di-
 cere. Spiritus sanctus omnia est; in tanta rei immen-
 sitate quid debeo seligere imprudens? Spiritus sanctus
 nihil est; in tanta rei sterilitate quid possum dicere
 indoctus? dicam ergo non quid sit (omnia namque
 quæ Deo à Deo possunt tribui, & nihil est eorum, quod
 ab homine Deo possunt affingi) sed cum sacra Scriptu-
 ra, & omnes pene Doctores, quorum mentes Spiritus
 sanctus imbuerat, hunc vna conspiratione appella-
 donum & amorem; ita dicam, vt prius amoris
 vniuersè, ac speciatim dein persequar donum lingua-
 rum. nam doni vniuersam multiplicemq; naturam
 plicare cum immensa sit orationis, huius profectus
 est loci. qui amoris naturam depinxerunt. Et
 quorum mentes nulla diuini Spiritus lux circumspici
 sit, eum vel vehementem flammam putarunt esse, quod
 ardorem; vel summam perfectionem, quod motum
 vitæq; cultioris studium intimis amanti animi
 nitus impresserit. vnde Socrates Anaxandrum
 amico monstrum dixit, vt quem ex tribus elementis
 constantem nihil habere ignis ad mixtum putaret.
 Plato Griseum quendam sine amico belluam esse

mauit, vt quem nullo amore delinitum in solitudine
 turpissimis belluarum moribus oblitum semper dege-
 re audierit. *o* agite amoris vim, altissima quaris. quid
 mirum? flamma es. *o* dulcem amoris naturam, cultis-
 sima quaris. quid mirum? perfectio es. miror profecto
 homines, quorum mentes ethnicissimi tenebris opple-
 ta, reconditiores nature venas vix ac ne nix quidem
 perscrutari poterant, amoris studio & contemplatio-
 ne eousque elatos fuisse, vt cum hominis in hominem
 amorem voluerint stilo effingere, Dei amorem, id est,
 Spiritum sanctum inuolutis verborum integumentis,
 nescio qua ratione, videantur adumbrasse. nam etsi
 nullo modo fieri possit, vt humana vel mentis acies,
 vel linguæ copia infimam diuini amoris perfectionem
 assequatur, tamen cum soleamus rei similitudinem si-
 militudine vocis imitari, & ad animi intelligentiam
 elare, & ad nostram vtilitatem accommodate, quid
 poterat homo aut animo fingere prestantius, aut ora-
 tione effingere aptius ad diuini amoris naturam ex-
 primendam, quam vt eam flammam vehementem, ac
 perfectionem summam appellet? siquidem cum Spiri-
 tus sancti, id est, amoris diuini ea vis sit: vt quarum
 mentium labes tanquam spiritus vehemens non pur-
 garet, in iis, tanquam columba, domicilium suum non
 figat; nec spiritus vehementis notioni clarior, quam
 flamma; nec columba exprimende aptior, quam per-
 fectionis vox potuit excogitari. diuinus ergo amor &
 flamma est, & perfectio est, id est, & spiritus vehemens
 est.

est, & columba est: sed prius tamen flamma, quam perfectio, prius spiritus vehemens, quam columba: tamen simul flamma est & perfectio, simul spiritus vehemens & columba. quæ fieri potest, ut quarum una præcedit, altera subsequitur natura infra viam eadem amba res, eadem natura vi artissime vinctæ habeant? nam cum diuinus amor spiritus sanctus & spiritus sanctus Deus, qui posuit in illo prius cogitare, nisi spiritus sancti simplicitatem; qui postea fingere, nisi Dei unitatem conuulserit & periturbare factarius? & tamē id vsu exploratē cognoscimus spiritum sanctum prius flammam esse, quam perfectiōnem; prius spiritum vehementem, quam columbam qua angustia vndiq; hinc experientia in sancto spiritu ponit prius, ponit posterius. illinc ratio omnia simplicissima constituit. vultis me expediam? non quod facile, nam quæ de diuino amore dicuntur, nec possunt sine timore, nec audiri sine stupore. quippe quod rationis notionē & experientia naturam multis partibus superat, velle ad rationis & experientia calculos reuocare, nec ratio est experientia, nec experientia ex ratione prudenter collecta: ut multo sanctorum iudicij videatur, de diuino amore contra rationem dicere, si pie inde colligas, quæ dici non possunt: quæ cum ipsa ratione multa dicere, si solum ea cogit quæ dici solent. est ergo spiritus sanctus prius spiritus vehemens, quam perfectio: prius flamma, quam columba. excutite iam vestros animos, excutite

ligentias, quis vel leuissimam huius amoris auram
senserit, quem antea conscientia scelerum, morsus do-
lorum, cruciatuum furiae non agitarint, perculerint,
examinarint? hoc est esse spiritum vehementem, &
hoc diuini amoris est. quis vnquam aut cum Fran-
cisco Christi consuetudine familiariter, aut cum Ber-
nardo sanctissimae virginis sermone suauiter, aut
cum Cecilia Angeli hortationibus amice vsus fue-
rit, qui prius cum Francisco Christi vulnera acerbè,
aut cum Bernardo virginis lachrymas pie, aut cum
Cecilia tyranni tormenta patienter passus non fue-
rit? hoc est esse flammam, & diuini amoris est. Spi-
ritus sanctus nisi tanquam flamma praeceperit, tan-
quam columba nunquam subsequitur, id est, nisi
tanquam flamma purget in animis nostris, quod odij
litura aspersum est; & abstergat, quod vitij nota inu-
stum est: tanquam columba nec spargit, quod morum
suauitate excultum est; nec instillat, quod virtutum
odore perfusum est. Spiritus sanctus non terra est, quae
centrum; sed flamma, quae petit caelum, id est, animos,
qui tanquam sanctissimae particula ex diuina mente
delibati sunt. coruus cadauera, quae sanie squallent;
ac loca, quae sordium padore horrent, consecratur: at
columba è contra campos, qui florù varietate distin-
guuntur, & loca, quae odoris suauitate perfunduntur,
sepius quærit. Spiritus sanctus non coruus, sed co-
lūba est. vndè quicquid inueterauerit in nostris mo-
ribus prauitatum, quicquid infederit nostris mētibus

macularum, nisi dolore & lachrymis abstergerimus: futuri
 est, nisi diuini amoris vi penitus euulserimus: futuri
 nunquam est, vt Spiritus sanctus tabernaculum
 nostris pectoribus collocet. vt breui comprehendā, vt
 Spiritus sanctus fuerit nobis flamma, non vult non
 esse columba. at postquam tanquam columba & ma-
 rum candore nitidula. & vitæ suauitate limatula
 virtutum elegātia politula mentem nostram, abste-
 sis omnibus sordibus, imbuerit: efficiet vt Spiritus
 sancti non radiis illustrati, sed facibus inflammati mi-
 racula edamus. efficiet vt mortuos excitemus
 efficiet vt Euangeliū prædicemus omni crea-
 turæ. efficiet efficiet profectō vt linguis loquamur
 magnalia Dei. quod & re quid sit, & virtute qui-
 tum, breuiter enucleabo. Donum linguarum quid sit
 & cogitanti hebescit mens, & dicturo lingua & qua-
 præcis venulis, quibus fluit, palpitans hebescit. qui-
 tum sit cum non possim orationis tantillæ terminum
 circumscribere, mallem vos cogitando assequi, quam
 me deficiendo nihil præstare. tamen ne prodisi effu-
 labes posset mihi illini, imitabor imperitos chirurgos
 qui morbi alicuius in medullis periculose hærentes
 sam, quæ sit, cum non possint aperire: quæ non sunt
 aperuerint, optimi se medici partes expleuisse glori-
 venditant. donum ergo linguarum illud non est, quod
 ex Demosthenis artificio depromptum, aut Cicero-
 inustum calamistris, aut periodica Isocratis
 quadrū redactum affabrè, aut quibuscungq; eleg-

ria ornamentis pictum aures titillat. quid? an positum fortasse est in interioribus Philosophiae disciplinæ? minime id quidem, cum ipsam potius, si impudica sit, aueretur; si ethnica & ab Ecclesiae veritate abhorrens, horreat ut vulgatissimi corporis meretricem. at quicquid fortasse est in hoc linguarum dono, id totum sibi Theologia vendicat, ne id quidem, verum potius Theologiam ipsam, si superba sit, contemnit; si garrula, irridet; si impura, dolet: & tamen illam, si simplex sit & nullo fuco illita, asciscit, ut sociam; si submissa, nullo superbiae nauo aspersa, amplexatur, ut nutricem; si sincera, nullo errore praedita, fouet, ut matrem. quid ergo est? id profecto est, quod cum vos in hoc tanto ingenij vestri acumine non possitis animis informare, ego in hac tanta orationis meae inopia dicendo non possum illo modo consequi. tamen ne ego nihil dicendo ineptè garrulus, & vos nihil cogitando ambiguè perplexi semper hæreatis, id solum pono, hoc linguarum donum spiritum esse, positum nec in delictis eloquentiae, quod putant Rhetores; nec in rationum ponderibus, quod iactant Theologi. quippe cum omne donum, quod à Spiritu sancto ad nos permanere solet, nec solius ingenij, nec diligentiae solius possit esse (hoc enim putare esset de diuina vi plurimum decerpere) is profecto impia se fraude obstrinxerit, qui hoc linguarum donum eloquentiae & Philosophiae septis velit includere. quid enim habuit Theologia illa exquisita, quae ex Philosophorum scholis profecta est, Scoto

subtilius, Ariminensi altius, enucleatius Halensium
 men nec Scotum, quod subtiliter; nec Ariminensem
 quod altè; nec Halensem, quod enucleatè nostra
 mysteria ad rationum momenta exegerit, hoc
 dono cumulatòs fuisse dixerimus. contra Theophrastum
 illa, quæ ex Scripturarum Doctorumq; fontibus
 sta omnia perpetuo quodam orationis filo eleganter
 pertractat, Lactantium habuit tam tersa oratione
 fluentem, vt Cicero; Arnobium tam neruosa oratione
 fulminantem, vt Demosthenes alter videretur
 men nec Lactantium, quod fluebat suauiter; nec Ar-
 nobium, quod fulminabat acriter, hoc linguarum
 no instructum fuisse vllò modo ausim putare. neque
 dico, quòd quicquam ex doctissimorum virorum
 dibus detrahere cupiam; sed vt vos intelligatis,
 quicquid est, loqui linguis, non ex Rhetorum officio
 aut Philosophorum spatii, tanquàm myrotbecis
 busdam, proficisci, sed in spiritu totum situm ex
 ad nos eodem planè punctulo temporis, quo operari
 Deo conamur nauare, copiosissimè defluere, id quod
 Spiritus sanctus nos docuit in sancto Thoma, dicitur
 in Ambrosio, quorum ille nullis eloquentia reuerentis
 affluens, hic non ita magno Philosophie apparatus
 instructus, hoc dono tam mirificè valuerunt, vt Theo-
 logia à quo maiorem lucem acceperit, Thoma, sicut
 brofio, non facile possit statueri. Spiritus ergo est
 afficit, non dictio; spiritus est, qui persuadet, non
 rio: eousque planè, vt nolim sine Ambrosij
 A

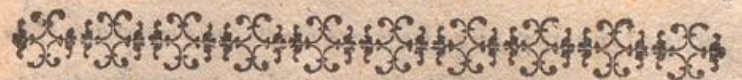
Ambrosij eloquētia esse tinctus; nec sine Thomæ affla-
 tu, Thomæ cognitione esse imbutus. immò vt planius
 rem aperiam, ita hoc totum donum ex spiritu pen-
 det, vt malim putidè & absoletè dicere cum spiritu
 Bonauenturae, quàm sine illo spiritu exquisitissima
 Lactantij dictione limari; mallem mallem cum spiri-
 tu Francisci esse rudis, quàm sine illo spiritu acutis-
 sima illa Scoti Theologia excoli. id quod diuus Bona-
 uentura factò exprimit pulchrè, dum verbo ludit sci-
 tè. nam rogatus à sancto Thoma Aquinate, ex quibus
 ille libris, tanquam flosculis apes, legerat sententias
 illas mellitas, quas insperfit concionibus, responderat,
 rem non esse platearum, sed priuatorum parietum;
 domum si venerit, se librum aperturum. cum videre-
 tur sanctus sancto inuidisse illam altè sentiendi, be-
 néque dicendi gloriam, vrget diuus Thomas per cha-
 ritatem de libris, respondet Bonauentura, de libris se
 satisfacturum abundè & amicitia, & charitati, do-
 mum suam si venerit. latus venit Thomas, Bonauen-
 tura excipit latus. itur ad cellam, aperitur pulpitum,
 promitur. quid? Augustinus? minimè, etsi fuerat in
 Augustino multus Bonauentura. quid? Anselmus? ne-
 quaquã, etsi Anselmum auidissimè peruolutârat Bo-
 nauentura. quid? Bernardus? nihil horum, etsi Ber-
 nardum concoxerat Bonauentura. quid tandem? cru-
 cifixum osculo, non digito tritum; lachrymis, non lite-
 ri notatum aperit Bonauentura, libereq; respondet
 hunc esse librum, ex quo colligit & ad vitia aculeos
 & ad virtutes stimulos, & flosculos suauitatem.

& veneres ad amorem, & reliquum artis apparatus
 ad reliquas concionum partes. ecce vobis, artem habet
 sine arte, linguam non expolit, linguam tamen ha-
 bet expolitam, discit à spiritu, docet cum spiritu.
 solent, qui magistrum habent, non Tullium, sed spiri-
 tum, quare quicumque vel Deo in Ecclesia, vel Eccle-
 sia in literis student, cum debeant loqui linguis
 haustis ab arte, sed acceptis è caelo, is ille cursus
 persequendus, ut hoc totum quod philosophantur, et
 rhetoricantur, referant ad spiritum excolendum, non
 Philosophia & eloquentia ita efferuntur, illa dispu-
 tationum acumine, haec subselliorum splendore, ut
 si & illius pertinaciter argut attricis, & huius splen-
 de exultantis impetus furiaque spiritus freno coercentur.
 qui ad rescindendas Ecclesiae ruinas aluntur, Ec-
 clesiam foedis populationibus facile funestent. at spiri-
 ritui expoliendo sincerè operam nauent, philosophan-
 tur cum Bernardo, sine Philosophia acutè, idq; ad Ec-
 clesiae utilitatem piè; rhetoricantur cum Bonauentura,
 sine Rhetorica mirabiliter, idq; ad animorum salu-
 lutem foeliciter. hoc est loqui linguis, hoc est ha-
 bere linguas dispertitas descendentes super se,
 id est, linguam scientiae, qua loquantur altius
 & linguam eloquentiae, qua loquan-
 tur pura. Dixi.

ROBERTI TVRNERI COM-
MENTATIO III. IN ILLVD IOHAN. I.
Miserunt Iudæi ab Iherosolymis, vt interro-
garent eum, tu qui es? & confessus est, quia
Christus non sum. & interrogauerunt eum,
quid ergo? Elias es tu? Propheta es tu? ait,
ego vox clamantis in deserto, diri-
gite viam Domini.

I originem malorum, quibus Christia-
na res conflictata iacet, attentius qua-
ramus, quærendo eò tandem necesse est
venire, vt cõcedamus omnem omnium
malorum causam seu potiùs lernam non aliunde flu-
xisse, quàm ex illa prauitate opinionis, qua plerique
imbuti nihil putant homine esse abiectius, nihil vi-
lius, nihil contemptius. nam cum Deus vehementes
quosdam motus vel magnorum spirituum ad gloriam
colligendam, vel religionis ad dignitatem tuendam,
vel philautiæ ad quandam nominis maiestatem su-
stinendam humanis mentibus inuississet, Satan fa-
ctus ad fraudem eò suam confert omnem operam, vt
hominis, & depressa spirituum magnitudine, gloria
obscuratur; & violata religionis puritate, dignitas
obteratur; & inciso philautiæ neruo, maiestas visquæ
rota soluatur & penitùs tollatur. quippe si homine ni-
hil abiectius, quid corpori subtrahis, quod impertias

animo? en vobis angulum apertum, quò irrepant de-
 retici. si homine nihil vilius, quid eum excolis religio-
 ne? en vobis aditum patefactum, quò irrumpant ge-
 niles. si homine nihil contemptius, ineptus es, qui cum
 virtutibus expolias, & moribus præclare fingas, &
 vobis viam ad virtutis pietatisq; repagula effringen-
 da stratam & munitam, melius ergo Bonaventura
 qui homine nihil putat posse fingi excellentius: melius
 Ambrosius, qui colligit hominem Angelo non infe-
 riorum in multis, in plerisque etiam superiorem, non
 vrgeo ad humanam dignitatem plurimum accessisse,
 quòd Christus diuinis mentibus superior, in similibus
 minibus societate carnis voluerit esse par; hoc
 iam summa dignitatis signum erit clarissimum, quò
 homo philantia & contemplatione, quasi intellectu
 & voluntate alio, sublatus possit se in intimam
 Dei essentiam abdere, atque ad eò quandam diuinitatis
 partem suavissimè delibare. per philantiam vult
 interpretemini hunc amorem, qui cuique in se
 omnia ad sensuum voluptatem refert, sed qui animi
 præstantia metitur omnia, qui vititur corporis con-
 cretione ad animi cultum, non animi communitate
 ad corporis voluptatem; denique qui animum ad Deum
 cœlitumq; imitationem ita excitat, vt videamus
 tam homines ex corpore, & animo apti, quam diuinitatem
 mentes in luteam fabricam, tanquam carcerem, in-
 foeliciter conclusæ. & hominem Angelum, aut verum
 Angelum hominem, qui ita caro est, vt in carne
 spiritus

spiritus; ita corpus, ut in corpore totus animus; ita concretus, ut in concrezione summe simplex, atq; aded Deus quidam merito videri possit. homo cum hominibus meretur in terra, cum Angelis latatur in caelo, vident' superiorem Angelo? nihil hoc est. homo in terris Deus est, in caelis Angelus est, vident' diuinitatis portionem? quanquam autem omnes, si voluntatis nervos paululum intenderint, in hoc diuinitatis gradu possint locari; tamen cum omnes non intendant, vocandi sunt in hanc foelicitatis partem, non illi, qui id quod habent coeleste, sensuum indulgentia demergunt in terram, sed hi, qui id quod habent terrenum, contemplationis studio efferunt in caelum: illi, illi soli in huius diuinitatis societatem sunt asciscendi, qui cum Ioanne dicere & possint & soleant, ego vox clamantis in deserto, dirigite vias Domini. quare ut animos subrepentes in contemplationis studium & illiciam pulchritudine, & utilitate traducam, extremis coloribus, veluti imperitus pictor, inumbrabo, quid sit illud, esse vocem clamantis in deserto, id est, quod sit esse mysticum. verum cum Iudæi, Leuitas & Sacerdotes Iherosolymis ad Ioannem mittant, ut interrogent, tu quis es? id est, cum Satan suos summittat, qui mystici pie contemplantis vel cursum interrumpant rogando, vel spiritum efferant blandiendo, ostendã breuiter, quibus modis possint hi demonum laquei vel declinari, si occultius regantur, vel si apertius tendantur, penitus effringi.

Si in humanas actiones mentis nostra aciem in-
 xerimus, videbimus hominis vitam posse dissecari
 tres partes, vt vna sensuum regionibus definita, sen-
 tiens; altera rationis freno coërcita, rationalis; tertia
 sensuum rationisq; egressa seu veriùs supergressa ca-
 cellos superessentialis nouo verbo vocetur. prima bel-
 luina est, humana altera, tertia diuina. belluina
 consecretantur ij, qui omnia sensuum titillatione; hu-
 manam ij, qui omnia rationis libris; diuinam ij, qui
 omnia Dei voluntate metiuntur, duas primas natu-
 ra complexu coërcitas Philosophi acerrima menti
 commentatione, qua peruestigabant omnia, ex im-
 mis naturæ recessibus eruerunt; tertiam cum nece-
 rati quidem fuerint (nec enim poterant nullis adu-
 lucis diuinæ igniculis illustrati) Christianis perpe-
 liendam reliquerunt, qui primam sensuum viam se-
 runt, voces sunt, sed non clamantium; quise-
 cundam rationis, voces clamantium sunt, sed in
 in deserto; qui tertiam Dei, voces sunt claman-
 tium, idq; in deserto, dirigite vias nō sensuum
 vt primi; nec rationis, vt secundi; sed ipsius Domini
 dies enim eius iam appropinquauit, non
 disputo, quasi vellem omnem rationis & sensuum
 rationem esse deponendā (hoc est esse stupidum, illud
 est, esse stultum) id tantum vrgeo, vt quicquid in
 sensibus cumulata perfectionis, quicquid in ratio-
 lucis, id totum ad Dei voluntatem referamus, in-
 bareamus, in ea sistamus, in ea acquiescamus totū

in sensuum nostrorum iudicio si felicitatem colloce-
mus, futurum breui erit, vt voluntatem, intelligen-
tiam; cœlū, terram; Deum, hominem; omnia, singu-
la ad sensuum delectationem pertrahamus, ac, ran-
quam Gygantes, naturæ legem penitus infringamus.
siquidem quæ Deus omnia suam ad gloriam forma-
uit infinita potentia, coagmentauit singulari artifi-
cio, fixit certissima lege, ea nos velle perexiguus nostro-
rum sensuum cæcellis includere, quid quæso est aliud,
quàm Dei ordinem velle euertere, vt nostrum figa-
mus? immò quid est aliud, quàm Christum velle ex-
cludere solio, vt nos irruamus? immò, vt apertius di-
cam, quid hoc est aliud, quàm Spiritum sanctum vel-
le sub iugum mittere, atque adeò in cineres redigere,
vt nostri sensus exultent, nostri sensus dominantur,
nostri sensus triumphant? hoc hoc est esse voces, sed non
clamantium. nam si voces sint clamantium, auditur
clamor. rogate iam vos, quicumq; sensuum persequi-
mini viam, rogate cœlum, rogate terram, rogate ma-
ria, rogate omnia, quæ molitionis huius terminis de-
finiuntur, num velint sensuum titillationi ac lenoci-
nio seruire, vestras voces non audient, quia extra sen-
sus nō clamat is aliquid; aut si fortè audiant, vna voce
respondebunt, se non ad voluptates, sed ad Dei glori-
am; non ad illecebras vitiorum, sed ad Dei volunta-
tem, & facta incredibiliter, & temperata prouidē
fuisse. neque hæc dico, quòd sensus putem suo volupta-
tis sale carere; delinientur sensus, delinientur sua vo-
lupta-

luptate; latabuntur, sed in lachrymis; triumphabunt,
 sed in dolore; dominabuntur, sed in seruitute. quid
 enim hæc est voluptas? quæ potest esse dominatio
 in seruitute? quis triumphus in dolore? quæ latitudo
 in lachrymis? non possum ego cogitando nedum dicendo
 assequi, has tamen lætitiæ lachrymas, doloris tri-
 umphum, seruitutis dominationem Magdalena, Bernar-
 dus, Ambrosius, Bonaventura nobis explicabunt. *de-
 scende ergo Magdalena, instilla in lachrymas,
 quid sit letari in lachrymis. sedere, inquit, fletum
 ad pedes Domini. descende Bernarde, instilla
 in lachrymas, quid sit triumphare in dolore. delitescere,
 inquit, in vulneribus Domini. descende Ambrosie,
 instilla, quid sit dominari in seruitute. in latus,
 inquit, Christi, tanquam in carcerem compelli-
 gi. descende Bonaventura, instilla, instilla est cælestis
 seruitudo & dominari in seruitute, & letari in lachry-
 mis, & triumphare in dolore. omnes, inquit, tuos sen-
 sus, teque totum profundere in Christum, illius
 lachrymas lachrymis tuis, illius dolorem dolore
 tuo, illius mortem morte tua imitari & exprimere.
 hic dolor cum incredibilem lætitiæ coheret ita
 implicitus, ut qui illa fruuntur, illius
 suam vires frangant maiori voluptate, quam
 carnis affectu; & carnem maiori consolatione
 fruantur, quam inferciunt delicati. videtis quid sit
 in seruitute momenti ad felicitatis cumulum. nam hæc
 dicitur sentiens vita, in hoc perfectionis cumulum*

stituta, non est amplius dicenda belluina, sed rationalis vita primus gradus, quippe haec dua vita, sentiens & rationalis, ita vna natura societate sunt ipse inter se firmiter colligatae, ut vita, nisi sensus cum ratione ad Dei gloriam conspiret, belluina; sensus à ratione si seiungatur, futura sit nulla. at postquam ratio sensum sub imperium suum coegerit, tunc animus perfoditur dolore Christi; & in dolore conatur effingere virtutes Christi. at virtutum choro mysticus noster bellè instructus cum nihil habeat in sensibus sordium, quae voluntati caliginem; nihil in voluntate caliginis, quae ratione tenebras possit offundere, metu, tanquam vinculo, solutus, omnes caeli, omnes terrae, omnes omnium partium obit partes, quærit quae vndique, ut Christo suo, dilecto suo, spōso suo, deliciis suis fruatur. quærit in damnatis, vbi lucet Dei iustitia; quærit in hominibus, vbi eminent Dei misericordia; quærit in Sanctis, vbi splendet Dei magnificentia; quærit mæstus cum Maria in sepulchro, quærit incredulus cum Thoma in latere Christi, quærit latus cum Francisco in laboribus. o sanctam mystici importunitatem, putat se non amplecti, quem gerit in sinu, & idè quærit, ut amplectatur, putat se non comprehendi, quem alie in mente, & idè quærit, ut comprehendat, inuenit Christum, & putat esse hortulanum, quem admodum turtur turturis, si adest, amore languet; si abest, desiderio tabescit, atque attentissima diligentia arbores, & ades foramina, hiatus flumina, fontes, intima, exti-

ma quaeque locarimatur, vt comitis sua consuetudine suauissima fruatur: tandemq; cum se viderit omni spe exclusum, prius vita, quam gemitui ponit modum: sic mysticus noster postquam longo vsu compertissimum habet, veram suauitatem non posse, vel turbidis sensuum sentinibus, vel ex rationis limpidis rivulis hauriri, sitit vt ceruus ad fontes aquarum, currit ad Syon cum Isaia, currit ad Israel cum Dauid, currit ad desertum cum Ioanne, currit, currit vt comprehendat sponsum suum, dilectum suum, comitem suum, verum in monte & deserto collocatus cum viderit se istis corporis vinculis compeditum, et crassa concretionis nube circumfusum non posse sponsum medullis penitus inherescere, totus sordidatus cogitationes, actiones, dolorem, singultus, omnia Deo suo consecrat, atque moritur in hac vita, vel potius in hac morte viuit, ex huius deserti Paradiso ad Deum clamat, quid? Domine finxisti me ad tuam effigiem, vt te me ad tuam gloriam, clamat, quid? ornate, Christe, beneficiis, non pro meo arbitratu, sed pro tua voluntate: imperti, Christe, si velis, diuitias, sed prudentiam vnâ, qua distribuam; imperti, si velis, paupertatem, sed patientiam vnâ, qua feram, quid praescribo? imperti, Christe, quicquid vis, & quomodo cunque vis, en me totum tibi: en me Neronibus Paulum, en me Iudaeis Stephanum, en me Herodi innocentem, en me Satanæ alterum Iobum, vexandum, lacerandum, concidendum, si id sit ad gloriam tuam.

ad salutem meam. immò salus mea nulla sit, vt tua, Christe, gloria multa sit. hoc est, resignare suam voluntatem, vt loquuntur Theologi voce putida, sed ad rei notionem exprimendam planè enucleata. immò hoc est, esse Ioannem; hoc, hoc est, esse vocem clamantis in deserto, dirigite vias Domini. vidisti nostrum Ioannem, vel potius, vt ego interpretor, mysticum nostrum non coloribus expressum, sed primis lineamentis effectum. nam cum pedem extra rationalis vitæ limen vix dum extulerit, atque inceperit tantùm esse vox clamantis in deserto, non potest, ipso puncto, diuina vitæ coloribus vndiq; nitere. hæc enim vitæ diuina non ex homine est, quòd potest velle; sed ex Deo est, quòd vult trahere. viden? postquam mysticus sensibus bellum indixit, voluntati remisit nuncium, seq; totum profudit in Deum, Deus in mysticum illabitur, eumque charitatis flamma incensum allicit ad se pulchritudine, conuertit in se potentia. in animo, qui se hoc nexu sentit illigatū, quos cogitas voluptatum fontes? quos lucis splēdores? quas charitatis flammæ? quid? Deū in animo esse, quantum est? animum in Deo, quantū? si quarat sapientiam, accipit sine modo; si pietatem, imbibit sine satietate; si doctrinam, fluunt hīc fontes sine fine; si voluptatem, exundant hīc maria sine terminis. in tanta rerum omnium affluentia dum delibat ex sapientia horro flosculum, dum ex charitatis igni decerpit sciniillam, dum ex sapientiæ ac voluptatis oceanis

haurit riuulum, exatiatur tota, languet tota, suauitatum premitur multitudine, opprimitur magnitudine. languentis iam animi, sed languentis amore quæ putatis esse sensum? quam orationem? cogitatio hanc: quam vellem, suauissime Deus, relaxatis istius corporis vinculis, hanc voluptatem esse perpetuam sed cum non possint per angustæ meæ naturæ regionem tantam infinitatem includere, cum huius corporis tenebræ non possint tantum splendorem ferre; disrumpe, disrumpe, Domine, has corporis compages, ut totus sim in te; vel cede, cede his corporis angustiis, ut aliquid sim in me. non narro, quibus verborum delicia Deus vicissim amicam suam, columbã suam, sponsam suam, ocelli sui pupillam delinit, suauiterq; persudit, non narro, at quibus saltem verbis sanctam hanc animi impatientiam sopit, aut mitigat? putatote hanc cur anima mea queris soluta volitare extra me, extra te? vis libera esse? ego libertas sum. vis tua esse? ego omnia sum. non potes pati? volo ut possis. non vis pati? possum, ut velis. permitte tuæ voluntatis frænâ mibi relaxanda, mibi cohibenda, si amittas te in me, iocundies me in te. ô Christe; ô Pater, ô Spiritus sancte, in amoris vestri vi hoc tenui dictionis filo exprimenda mei & ingenij acies præstringitur, & orationis tærescit riuulus. contractis ergo velis, quæ in oceanu uini amoris explicata penè effecerant, ut mens dilaberet in maiestatis scopulos, reliquum conficiam. sum in fraudibus, quibus Satan tanquam syrenus

tur nostrum mysticum irretire. haecenus Ioannis, aut
 clarius, mystici sensus ratioque, euulsis voluptatum
 radicibus, purgati sunt à nobis & perpoliti; en vobis
 iam Cacodemonem, Iherosolymis summittentem Le-
 uitas & Sacerdotes ad Ioannem, qui interrogent,
 tu quis es? perside Satan, nonne tibi satis fait, my-
 stici sensum illecebris voluptatum impetere, ratio-
 nemque mentita specie boni oppugnare, nisi quod ha-
 bet diuinum, id etiam coneris expugnare, locoque suo
 mouere? quid habet Satan iuris in mysticum, qui ita
 clamat in deserto, vt syreni cantillanti nullum relin-
 quat locum? quid audet in hanc vocem? non audet,
 quod ius habet; sed audet, vt ius habeat. nam si my-
 sticus incipiat iners esse in studium virtutis, si vllum
 angulum patiatur apertum vel vanæ gloriæ, quod sit
 doctus; vel stultæ iactationi, quod sit pius, mox toto
 corpore aggreditur, vt eum Paradysi deserto praci-
 pitem exturbet, quemadmodum Echinus insidiatur
 ostreae, vt si tantulum hiauerit, hianti in os possit ex-
 tremum pedem insinuare, pedéque leuiter impresso
 non prius desistit, quàm leui corporis motione, dex-
 traque iactatione ostream aperuerit, penitusque vorarit:
 sic Satan insidias mystico tam cautè tendit, vt eius a-
 nimo leuem prius labecula cogitatiunculã, tanquam
 extremum pedem, insigat: at, si latebram inueniat
 cogitatiunculã, ita se dextrè mouet, iactatque in omnẽ
 partem, vt se penitus insinuet, totusque totum Christum
 facile excludat. Satan mysticum, tanquam ostream

Echinus, pede prius tentat leuiter, illudq; cœtitat, tu
 quis es? hinc nisi sit Ioannes omni parte cautus, totum
 mysticus occupatur à Satana. neq; semel tantum (ne
 quis se putet semper tutum, qui semel vincit) hic canis
 culis aggreditur ad mysticum, sed omni tempore, omni
 loco, omni actione. si fundat preces ardentem, si mo-
 net lachrymis suauiter, si niteat virtutibus speciosis,
 in deserto clamer altè, Leuita mox summittuntur,
 qui interrogent, tu quis es? si colligat Philosophus
 si commentetur Theologus, cantilena mox illa est, tu
 annon Aristoteles es, quòd tam neruose? tu annon
 Paulus, quòd tam diuine? semper, semper Satana per
 Sacerdotes & Leuitas inculcat mystico illud, tu quis
 es? tu, qui concitatus diuini spiritus afflatu prospicit
 in futurum, tu annon Propheta es? tu, qui in Christi
 finibus proferendis versaris sedulo, tu annon Elias es?
 tu, qui preces flamma charitatis accensas profundè
 ad cœlum, tu annon Christus es? sed Ioannes noster be-
 vocibus non irretitur. nec enim potest virtus altissi-
 mis defixa radicibus tantillo Satanae insinellu ad spi-
 ritu commoueri, nedum labefactari. erat Ioannes Pro-
 pheta sermone, & plus quàm Propheta, tamen audito
 eter respondet, Propheta non sum. erat Elias mer-
 te, & plus quàm Elias, tamen respondet summius, E-
 lias non sum. erat Christus, erat Christus, non na-
 turæ, sed voluntatis communionem, tamen respicit
 constanter, Christus non sum. audiuitus ma-
 tiam Satanae, fugiamus fraudem. fugienda cum
 Julia

fraudis illa sola via est, vt quicquid Satan occidit nos esse, id contendamus nos non esse, audacter cum Ioanne, summissè cum Ioanne, constanter cum Ioanne. nam Satan vult Ioannem esse Prophetam, Ioannes Satana non vult esse, qui est, spiritu Prophetæ: Satan vult Ioannem esse Eliam, Ioannes Satana non vult esse, qui est, perfectione Elias: Satan Ioannem vult esse Christum, Christus Satana non vult esse, qui est, imitatione Christus: Ioannes summus est Deo, Satana tamen vult esse infimus. ego vox, inquit, ego vox. voce (Auditores) nihil potest esse labilius, puncto oritur, puncto occidit; voce nihil potest esse debilius, ex aère habet principium, in aère habet finem; voce nihil potest esse vilius, nascitur ex foetore, desinit in foetorem. Ioannes vox est labilis, ô hominem bullam. Ioannes vox est debilis. ô hominem vermem. Ioannes vox est vili. ô hominem simum. non possum statuere, quid Ioannes sit, si vox sit. nam vox Philosophis aut nihil est, aut parum est.

Hominem vocauit Plato miraculum, Plotinus aliquod omne bonum, Aristoteles paruum mundum, Socrates paruum Deum. cur miraculum? quia fictus ratione Dei, supra rationem hominis. cur aliquod omne bonum? quia quicquid est extra hominem boni, id est in vno homine boni. cur paruum mundum? quia quicquid est per singula sparsum, id est in vnus hominis angustias coactū, vegetat vt planta, sentit vt bellua, ratiocinatur vt Angelus. cur paruum Deum?

facit in magno mundo multos quasi paruos mundos,
 siue fingat ex argilla, siue formet manu. rem percu-
 ro, non explico. quippe nec per tempus, nec per faci-
 tatem possum harum vocum complicatas notiones
 uoluerè, singula enim singula continent mysteria, in
 quibus siue cogitandis Aristoteles esset stupidus, siue
 exprimendis Cicero esset aridus. si has voces nō possum
 exprimere, graues certè illas pondere, & sensu multi-
 plices, minus sanè queo illud exprimere, quomodo hoc
 miraculum Platonis, hoc aliquod omne bonum Plato-
 tini, hic paruus mundus Aristotelis, hic paruus Deus
 Socratis exeat tandem Ioanni in vocem, tanquam in
 vrceum. nam si homo sit miraculum, Ioannes profes-
 sio est miraculum summum, nam ex hominibus est
 summus, si homo sit aliquod omne bonum, Ioannes
 sanè est aliquod omne optimum, nam ex hominibus
 est optimus, si homo sit paruus mundus, Ioannes cer-
 tè est maximus mundus, nam ex hominibus est ma-
 ximus. si homo sit paruus Deus, Ioannem planè nihil
 impedit, quò minus putem esse singulariter paruum
 Deum, nam in hominibus est singulariter homo. le-
 titiam de Christi aduentu in utero matris testatur
 saltu vox sine voce, praecursor est Domini, baptizatur in
 aqua, viuit locustis, vestitur meliori, gratia est ple-
 nus, homo est sine peccato, Angelus est in carni, quid
 singula? nullus inter natos mulierum maior
 est Ioanne Baptista. tamen hoc summum miracu-
 lum, hoc aliquod omne optimum, hic maximus mir-

aus, hic singulariter parvus Deus vilissima voce se vocat vocem, atq; ad leuitatem rei, vocem se vocat clamantis in deserto. o vocem, quis te exprimat? Demosthenes suam vocem noluit clamare sine modo, voluit eam iniustam eloquentia calamistris homines vel delinire suauitate, vel vi perfringere. Cicero suam vocem noluit clamare in aere, voluit inspersam artis lepore Romae in concionibus, in tribunalibus, in Capitolio dominari. at Ioannes vox est clamantis, idque in deserto. sed ne putetis vocis huius vt leuiculum, si inanem fuisse spiritum, quod clamarit in deserto; clamauit in deserto, non ad arbores, non in aere, non confuse, sed ad Iudaeam, quae, tanquam vasta solitudo, vitiorum spinis horrebat squallebatque tota. Iudaei erant desertum. Ioannes selegit non politulos Romanos, sed Iudaeos vitiorum errorumque tenebris opletos, quibus clamaret. quomodo clamauit? non ad artis normam, sed ex spiritus impetu. quid clamauit? non lauta, sed lata, dirigite vias Domini, dies enim eius iam appropinquauit. non dilato rem, dicam vniuersum, nisi ad Ioannem similitudinem atque imitationem te conformes, atque effingas, quicumque vel Euangelium propagas, vel virtutem inseris, ex Euangelij virtutisque iacto semine nullam aut certe perexiguam sementem colliges. debes, debes esse vox per humilitatem (vtar voce hac scholae Christianae, non Ciceroniana) vt sis Ioannes per gratiam, nam Satan, qui tuas omnes venas pertentat arte.

pertentat cautè, vt efferas ipse te supra id, quod est de-
 rissimum; concidet illo solo spiritu, quo te vocas infi-
 mum; dissipabitur illa sola voce, qua te vocas vocem,
 quare si quando Satan tibi cantillet illud suum, re-
 quis es? id sit responsi cum Ioanne; Ego Prophe-
 ta non sum, ego Elias non sum, ego Chri-
 stus non sum: ego vox, ego vox clamantis
 in deserto, dirigite vias Domini, dies
 enim eius iam appropinqua-
 uit. *Dixi.*

